

บทที่ 4

ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การสร้างความตระหนักในสิทธิและโอกาสทางสังคมของคนพิการทางร่างกายและการเคลื่อนไหว” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชีวประวัติ (Life history) ทั้งประวัติชีวิตส่วนตัว ชีวิตการทำงาน รวมทั้งประวัติสำคัญส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความตระหนักในสิทธิและโอกาสทางสังคมของคนพิการทางการเคลื่อนไหว โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจากคนพิการทางร่างกายและการเคลื่อนไหวที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในการทำงานเพื่อเคลื่อนไหวรณรงค์พิทักษ์สิทธิและเป็นผู้นำคนพิการ

ผลการศึกษาแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย คนพิการทางร่างกายและการเคลื่อนไหวที่ได้รับการยอมรับทางสังคมเกี่ยวกับการรณรงค์และพิทักษ์สิทธิของคนพิการ หรือเป็นผู้นำคนพิการ จำนวนทั้งหมด 15 คน แบ่งออกเป็นเพศชาย 10 คน เพศหญิง หญิง 5 คน รวม 15 คน ซึ่งการนำเสนอจะใช้นามสมมุติ (C.1-C.15) เป็นชื่อของกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการศึกษาที่จะ ประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้นำองค์กรคนพิการ เช่น นายกสมาคมคนพิการระดับภูมิภาค ผู้อำนวยการศูนย์ดำรงชีวิตอิสระ ผู้จัดการองค์กร มูลนิธิด้านคนพิการ จำนวน 10 คน
  2. เป็นคนพิการผู้มีความชำนาญการด้านสิทธิและกฎหมายคนพิการ จำนวน 3 คน
  3. เป็นคนพิการที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวด้านสิทธิคนพิการ จำนวน 2 คน
- สาเหตุความพิการของกลุ่มเป้าหมายมีสาเหตุ ดังนี้
1. พิการตั้งแต่กำเนิด 2 คน
  2. พิการจากโรคโปลิโอ 4 คน
  3. พิการจากอุบัติเหตุ 6 คน แบ่งออกเป็นประสบอุบัติเหตุทางรถ 3 คน ถูกลอบวางระเบิด 1 คน ประสบอุบัติเหตุจากการเล่นกีฬาและกิจกรรมนันทนาการ 2 คน) รวม
  4. พิการจากอาการบาดเจ็บที่ไขสันหลัง 1 คน
  5. พิการจากโรครุมตอยด์อาโรตริส 1 คน

ภูมิลำเนา

ภูมิลำเนาเดิมของกลุ่มเป้าหมายแบ่งออกได้ ดังนี้

1. ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดพิจิตร 1 คน
2. ภาคกลาง 2 คน ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี 1 คน จังหวัดพิษณุโลก 1 คน
3. ภาคอีสาน ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา 2 คน ศรีสะเกษ 1 คน
4. ภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี 3 คน
5. ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดพัทลุง 2 คน จังหวัดตรัง 1 คน
6. กรุงเทพฯและปริมณฑล ได้แก่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร 1 คน จังหวัดนนทบุรี 1 คน และ จังหวัดนครปฐม 1 คน

ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น จบการศึกษาระดับประถมศึกษา 2 คน ระดับ ระดับอนุปริญญา 2 คน ระดับปริญญาตรี 6 คน ระดับปริญญาโท 1 คน ไม่ระบุข้อมูลทางการศึกษา 4 คน

การประกอบอาชีพ

อาชีพของกลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น ประกอบอาชีพอิสระและประกอบกิจการส่วนตัว 6 คน เกษตร 2 คน ราชการ 1 คน และเจ้าหน้าที่หรือผู้มีตำแหน่งในองค์กรเกี่ยวกับความพิการ 6 คน

สถานภาพทางสังคม

โสด 4 คน สมรส 6 คน หย่า 2 คน ไม่เปิดเผยสถานภาพสมรส 3 คน

ศาสนา

การนับถือศาสนาของกลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น พุทธศาสนิกชน 14 คน คริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิก 1 คน

การมองความพิการ

การมองความพิการของตนเองของกลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. **การมองความพิการในด้านบวก** ซึ่งจะเกิดกับคนพิการที่มีความพิการตั้งแต่กำเนิด รู้สึกเคยชินกับความพิการของตนเอง ไม่รู้ว่าอาย เป็นปกติ หรือ โชคร้ายที่เกิดขึ้นกับตนเอง

2. **การมองความพิการในด้านลบ** ซึ่งจะเกิดกับคนพิการที่เกิดความพิการภายหลัง ความรู้สึกผิดหวัง เสียใจ และโกรธแค้นกับความพิการของตนเอง รู้สึกอับอายเมื่อเห็นว่าตนเองมีความสามารถไม่เท่าเทียมกับคนทั่วไป หรือตนเองก่อนเกิดความพิการ

การก้าวผ่านความพิการและแสดงอัตลักษณ์

กลุ่มเป้าหมายมีวิธีก้าวผ่านความพิการที่หลากหลาย เช่น ใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่ตนเองนับถือ ความคาดหวังกับตนเองในอนาคต ความต้องการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ความต้องการลดภาระการดูแลและความกังวลจากครอบครัว และความต้องการเป็นส่วนหนึ่งที่เท่าเทียมในสังคม โดยจะแสดงการแสดงออกถึงความพิการในลักษณะต่าง ๆ เช่น การสร้างให้ตนเองกลมกลืนในสังคม เช่น การออกสู่สังคมจนสังคมมองเป็นเรื่องปกติ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในทุกภาคส่วน การแสดงออกถึงศักยภาพจากการทำงานและการกีฬาที่ประสบความสำเร็จ

การรับรู้และตระหนักในสิทธิ

กลุ่มเป้าหมายได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของตนเองจาก เครือข่ายทางสังคม เช่น ครอบครัว เพื่อนคนพิการ สถานศึกษา องค์กรคนพิการ และสื่อสาธารณะ

การได้รับหรือสร้างโอกาสทางสังคม

โอกาสที่กลุ่มเป้าหมายได้รับส่วนมากเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ คือ ความตื่นตัวของคนพิการเองจากการได้รับข้อมูลข่าวสาร การกระตุ้นจากเพื่อนคนพิการหรือเห็นแบบอย่างจากต้นแบบที่เป็นคนพิการที่มีความพิการใกล้เคียงกัน กลุ่มเป้าหมายได้มีวิธีที่จะพาตนเองออกสู่สังคม

ได้ คือ การศึกษาต่อในสถานศึกษาเฉพาะหรือการเรียนร่วม การเข้าทำงานในสถานประกอบการ
ต่าง ๆ และการดำรงชีวิตประจำวันที่ต้องใช้ชีวิตร่วมกันคนทั่วไปในสังคม

วิถีเอาชนะปัญหาอุปสรรค

กลุ่มเป้าหมายมีวิถีในการเอาชนะอุปสรรคและเข้าถึงโอกาสทางสังคมได้ จาก
กำลังใจของคนในครอบครัว เพื่อนคนพิการ หรือการดำเนินตามคำแนะนำของต้นแบบที่เป็น
คนพิการ การทำงานเพื่อพิสูจน์ความตั้งใจและศักยภาพของตนเอง

มีวิธีการขยายผลความตระหนัก

วิธีการที่กลุ่มเป้าหมายใช้ในการขยายผลการสร้างความตระหนักให้กับคนพิการ และ
สังคม คือ การพูดและเรียกร้องให้เกิดการเคารพในสิทธิของคนพิการ การใช้สื่อสาธารณะ การให้
ข้อมูลที่ถูกต้องและต่อการประชุม การสัมมนา การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การจับกลุ่มเป็น
องค์กรของคนพิการ และขยายผลเป็นเครือข่าย

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาสามารถประมวลได้ว่าการสร้างความตระหนักในสิทธิและโอกาสทาง
สังคมของคนพิการทางร่างกายและการเคลื่อนไหว มีรายละเอียดการนำเสนอ ดังนี้

1. การมองความพิการของตนเอง

จากการศึกษาครั้งนี้เห็นได้ชัดว่าสามารถแบ่งคนพิการได้ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ
คนพิการที่มีความพิการแต่กำเนิด ซึ่งคนพิการกลุ่มนี้จะเคยชินและสามารถปรับตัวกับความพิการ
ได้มองความพิการของตนเองในทางบวกไม่เห็นความพิการที่เกิดขึ้นมาเป็นผลกระทบหรือเป็นสิ่ง
เลวร้ายของชีวิต แต่ในกลุ่มที่เกิดความพิการขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงของร่างกายอาจจะทำให้
คนพิการที่ยังไม่สามารถปรับตัวกับความพิการที่เกิดขึ้นได้

1.1 มองความพิการในด้านบวก

กลุ่มตัวอย่างหลายท่านที่มองความพิการในทางบวก เช่น ไม่มองความพิการที่เกิดขึ้นว่านำไปสู่ความโชคร้าย หรือ ความคิดที่เลวร้ายเสมอไป ทำให้ตนเองไม่จมอยู่กับความพิการของคนที่เกิดขึ้นมีกำลังใจและสร้างโอกาสในการพัฒนาตนเองต่อไป

“สิ่งไม่ดีบ้างก็รับได้ สิ่งที่ดีก็รับได้ ธรรมชาติ มีทั้งของดีและของเสีย สิ่งเหล่านี้มันคู่กัน ถ้าเราตั้งกฎอย่างนี้เราจะมีกำลังใจในการดำรงชีวิต ไม่เครียด อยู่สบาย” (C.1)

“พี่น้องออกไปเล่นน้ำฝนชุกชุน เราก็เล่นได้ มีสิทธิในการถูกดำน้อยหน่อย เป็นข้อได้เปรียบ” (C.4)

“ถ้าผมไม่พิการคงเป็นชาวนาอยู่ที่บ้าน คงเป็นแค่ชาวไร่ชาวนาตลอดไป โอกาสเรียนสูง ๆ คงไม่มี เพราะพ่อแม่ไม่มีเงิน ผมพิการผมทำอะไรได้ตั้งเยอะ” (C.5)

“ข้อดีของอัมพาตครึ่งตัว คือ เรามีความสามารถในการฆ่าตัวตายน้อยหน่อย” (C.12)

ความคุ่นชินแต่กำเนิด

กลุ่มเป้าหมายยอมรับว่าความพิการเป็นสิ่งที่อยู่ในสังคม กมลพรรณ พันพิ่ง (2551, อ้างถึงใน พงษ์เทพ สันติกุล, 2552, น. 105) แต่ไม่ระบุอัตลักษณ์ความพิการว่าเป็นตัวตนของตนเอง บุคคลเหล่านี้มักจะบอกกับสังคมว่า “ฉันไม่ใช่คนพิการ”

“พิการมาตั้งแต่เด็ก คุ่นเคยกับความพิการมากกว่ามองเป็นปัญหาหรืออุปสรรคอะไร” (C.4)

“พี่ไม่ถือเป็นคนพิการ เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ไม่ถือเป็นปมด้อย ไม่เคยอายว่าตนเองพิการ” (C.7)

1.2 มองความพิการในด้านลบ

ผลการสัมภาษณ์เห็นได้ชัดว่า กลุ่มเป้าหมายบางกรณีที่เกิดความพิการขึ้นภายหลังจะมองและให้ความรู้สึกกับความพิการของตนในด้านลบ ซึ่งตรงกับการศึกษาของ ศศิมา รัชการยะธรรม (2548, น. 51) และ ระภีภัทร์ วงษ์ภักดี (2542, น. 72) ซึ่งมีแนวคิดคล้ายกันว่าการมีประสบการณ์ที่ผิดหวังหรือมีความพิการมักจะส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ ก่อให้เกิดอารมณ์แปรปรวน รู้สึกหมดหวังในชีวิต มองโลกและผู้อื่นในแง่ร้าย ขาดความมั่นใจในตนเอง วิตกกังวล ผิดหวัง เบื่อหน่าย เครียด หวาดระแวง

“ตอนแรกบ้าคิดว่า บ้าคงทำอะไรไม่ได้ แขนขาดขับรดคงไม่ได้ คงไม่มีปัญญาทำมาหากินแล้ว” (C.1)

“ตอนพิการใหม่ ๆ รู้สึกว่าอาย เห็นประชาชนทั่วไปเขาเดินได้ แต่ทำไมเราต้องนั่งรถเข็น” (C.6)

“ใช้ชีวิตอยู่กับบ้าน เก็บตัวอยู่ในบ้านเป็นเวลา 10-15 ปี” (C.11)

“รู้สึกอึดอัดที่ทำอะไรไม่ได้ เครียดที่เราไม่สามารถทำอะไรได้เอง” (C.14)

“ยอมรับว่าผิดหวัง เมื่อพิการทำอะไรไม่ได้” (C.15)

1.2.1 โทษเวรกรรมโชครชะตา

กลุ่มเป้าหมายบางส่วนเห็นความพิการของตนเองเป็นเวรกรรม หรือโชคร้ายที่ตนเองต้องประสบกับความพิการ สาเหตุที่คนพิการเกิดความรู้สึกลบต่อตนเองอธิบายตามทฤษฎีจิต-สรีระ (อัศพรพรณ ขวัญชื่น และ สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์, 2546, น. 17) ได้อธิบายว่าความพิการส่งผลกระทบต่อสภาวะจิตใจตลอดจนพฤติกรรมของบุคคล ร่างกายเป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพต่าง ๆ ทั้งการแสดงพฤติกรรม เมื่อเกิดความบกพร่องขึ้นทำให้คนพิการเองประเมินคุณค่าของตนเองต่ำลง นอกจากนั้น ความผิดหวัง ท้อแท้ ที่เกิดขึ้น เป็นไปตามทฤษฎีการมองตนเอง (ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2551, น. 11) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า มนุษย์มีความหวังมีการวาดมโนภาพตนเองในอุดมคติ หรือ Ideal Self ซึ่งคนพิการที่อาจจะเกิดความล้มเหลวในการปรับ Ideal Self กับ Self Concept หรือ ความจริงที่ตนเป็น เนื่องจากความพิการอาจทำให้คนพิการไม่สามารถไปสู่สิ่งที่ตนหวังไว้ได้ จึงแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะ ปฏิเสธ หรือ ไม่รับรู้ความจริง

“มันเป็นความที่โชคไม่เข้าข้างเท่าไร” (C.2)

“ทำไมเราต้องโชคร้าย เพราะยังยอมรับความพิการของตนเองไม่ได้ กำลังตกใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น พยายามปฏิเสธมัน ผลักสิ่งที่เกิดขึ้นว่าเป็นโชคร้าย” (C.14)

1.2.2 ความพิการ : ความอ่อนแอของร่างกาย

สภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงและขาดหายไปทำให้กลุ่มเป้าหมายรับรู้ถึงสมรรถภาพทางร่างกายที่ด้อยลง ไม่สามารถดำเนินชีวิตหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เหมือนก่อนเกิดความพิการ หรือเท่ากับคนรอบข้าง และบางครั้งความพิการนั้นได้ทำให้เกิดโรคแทรกซ้อนและการติดเชื้อ เช่น แผลกดทับ หรือสร้างทัศนคติให้คนทั่วไปมองความพิการเป็นความเจ็บป่วยถาวร

ดังนั้นสิ่งสำคัญประการแรกเมื่อเกิดความพิการ คือ การฟื้นฟูด้านการแพทย์ (Medical Rehabilitation) จากวิชาชีพด้านการแพทย์ ทั้ง แพทย์ นักกายภาพบำบัด จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เพื่อเตรียมศักยภาพของคนพิการให้พร้อมออกสู่สังคมหรือกลับไปใช้ชีวิตได้ใกล้เคียงก่อนเกิดความพิการ และแก้ไขความพิการที่อาจจะส่งผลต่อสภาพความอ่อนแอของร่างกาย

“ข้อสะโพกที่ไม่ได้ผ่าตัด มันเกิดติด รู้ตอนหลังว่าเราเป็นโรค รูมาตอยด์จะทำให้พิการได้” (C.9)

“ตอนนั้นเป็นแผลกดทับเยอะมาก คิดว่าเราคงนั่งไม่ได้ไปตลอดชีวิตเลย” (C.11)

“หัดนั่งแล้วก็เปลืองลม นั่งแล้วเจ็บตรงนั้น แดงตรงนี้ มีอาการหัวใจรัว” (C.15)

1.2.3 ภาวะขัดข้อง : ภาวะที่ติดตัว

ในบางกรณีที่กลุ่มเป้าหมายจะมีความพิการตั้งแต่กำเนิด เมื่อกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้จำเป็นต้องดำรงชีวิตในสังคม อาจจะนำความสามารถหรือข้อจำกัดของตนเองไปเปรียบเทียบกับคนรอบข้าง ว่าตนเองไม่สามารถทำอะไรจะทำให้รู้สึกและเกิดความคิดที่มองความพิการของตนในมุมลบ

“เคยถามตนเอง ทำไมต้องพิการ มันยากลำบากเหลือเกิน” (C.5)

“เราเป็นภาระให้กับเพื่อน เรียนมหาลัยเป็นภาระให้ครอบครัว” (C.13)

1.2.4 โศกนาฏกรรมในชีวิต

กลุ่มเป้าหมายที่เกิดความพิการภายหลังส่วนมากจะไม่นิยมรับความพิการของตนเอง รู้สึกสูญเสียความมั่นใจและร่างกายไป ทำให้การดำเนินชีวิตและมุมมองในการมองตนเองเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น ความสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง การดำเนินชีวิตแบบต้องมีผู้ช่วย ต้องให้ผู้อื่นทำให้ ทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ได้ดังที่ตนตั้งใจไว้ อาจทำให้กลุ่มที่เกิดความพิการภายหลังไม่เห็นคุณค่าในตนเอง และพยายามที่จะตีตราบาปให้กับตนเอง (Labeling) โดยการมองและกำหนดว่าตนเองไม่สมบูรณ์จากความพิการที่เกิดขึ้น หรือผลักดันให้ความพิการที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของเวรกรรม

“ทำไมเป็นเราที่โชคร้าย ทำไมเป็นเราที่อยู่ในสภาพเช่นนี้ เราแย่แล้วนะ เราไม่เหมือน แปลกประหลาดกว่าเขา” (C.11)

1.2.5 ไม่เหมือนเดิม ไม่เหมือนเขา

บางกรณีที่การมองความพิการของตนเองในทางลบ ซึ่งเกิดจากการเอานำประสบการณ์เดิมของตนมาเปรียบเทียบกับสภาพร่างกายของตนในปัจจุบัน หรือเปรียบกับบุคคลอื่นว่าไม่สามารถทำได้ ไม่มีศักยภาพ และเกิดความรู้สึกต่ำต้อย ไร้ความสามารถ และไม่มีคุณค่า

“รู้สึกอาย เห็นคนอื่นเดินได้ ทำไมเราต้องนั่งรถเข็น” (C.6)

“ชีวิตวัยรุ่นเรามีความหวัง พอพิการเหมือนอยู่ในที่มืด เดินผ่านอุโมงค์ไม่รู้
ข้างหน้าจะเป็นอะไร” (C.15)

พิการซึ่งใช้ระยะเวลาเวลานานเพื่อให้คนพิการกลุ่มดังกล่าวได้ยอมรับร่างกายของตนเอง
เริ่มปรับเรียนรู้ เปลี่ยนวิถีชีวิตและแนวคิดเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตกับความพิการของตนเองได้
อย่างมีความสุข

1.3 การแสดงอัตลักษณ์ความพิการ

การแสดงอัตลักษณ์หรือตัวตนของคนพิการให้สังคมได้รับรู้ ของกลุ่มเป้าหมาย
เป็นการสร้างภาพลักษณ์ของคนพิการเพื่อให้สังคมได้รับรู้ถึงศักยภาพ ความสามารถ และตระหนัก
ว่า คนพิการไม่ได้แปลกแยกแตกต่างจากสังคม ทั้งทางด้านศักดิ์ศรี ศักยภาพ และความสามารถ
การแสดงอัตลักษณ์ของคนพิการที่เข้มแข็งให้ มีลักษณะแตกต่างกันตามแนวคิดของแต่ละบุคคล
แบ่ง เป็นรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1 ส่วนหนึ่งที่ไม่แปลกแยก

กลุ่มเป้าหมายหลายกรณีพยายามสร้างความกลมกลืนระหว่างคนพิการ
และสังคม จากการเข้าร่วมทำกิจกรรมในสังคม เพื่อให้สังคมเห็นคนพิการมองคนพิการเหมือนกับ
บุคคลทั่วไปในสังคม สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียม

“ต้องปรับตัวทำให้เราอยู่ร่วมในสังคมได้ ไม่แสดงให้คนอื่นเห็นว่าพิการ
รำเริงแจ่มใสเราไม่ใช่คนป่วย” (C.5)

“แสดงให้สังคมเห็นว่า คนพิการทำอะไรได้มากกว่าป็นรทวิลแชร์ไปวัน ๆ
หนึ่ง” (C.6)

1.3.2 ศักยภาพและความสามารถที่ไม่ด้อยกว่าใคร

ทัศนคติของสังคมส่วนมากอาจจะมองความพิการว่าไร้ความสามารถ แต่
คนพิการที่เข้มแข็งได้แสดงศักยภาพของตนเองให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมว่าคนพิการก็สามารถทำ
สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างไม่แตกต่างกับคนทั่วไปในสังคม

“อยากพิสูจน์ให้คนทั่วไปได้เห็นศักยภาพของคนพิการ อยากทดแทน
บุญคุณแผ่นดิน เราไม่มีเงิน แต่เรามีสมอง มีแรง” (C.7)”

“เราไม่มองเพียงแต่สังคมจะให้อะไรแก่เราบ้าง แต่เราทำอะไรได้บ้าง
เพื่อให้สังคมรู้ว่าเราไม่ใช่คนป่วย เราไม่ใช่คนอ่อนแอ” (C.9)

2. ปัญหาการเข้าถึงสิทธิและโอกาสของคนพิการ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ สามารถสรุปสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนพิการยังเข้าไม่ถึงสิทธิและโอกาสทางสังคม แบ่งออกได้เป็นใหญ่ 2 ประการ ดังนี้

2.1 ทศนคติ: อุปสรรคยากต่อการแก้ไข

ทศนคติในแง่ลบและมองความพิการในเชิงไม่สร้างสรรค์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนพิการยังเข้าไม่ถึงโอกาสทางสังคม ซึ่งปัจจัยในเรื่องทศนคติในแง่ลบนั้นเกิดได้จาก 3 แหล่ง ดังนี้

2.1.1 ทศนคติของคนพิการเอง

ความคิดของคนพิการเองอาจจะยังไม่เข้าใจความพิการของตนเอง มองความพิการของตนเองในแง่ลบ เช่น การมองตนเองว่าด้อย ไม่มีศักยภาพ แต่ในทางตรงข้ามหากคนพิการมีความมั่นใจในความสามารถของตนเองก็จะมีความพยายามที่จะพัฒนาตนเอง ดังคำบอกกล่าวที่ว่า

“คนพิการยังไม่เข้าใจความเป็นตัวของเขา กับสิทธิของเขามีอยู่ จึงเอาไปใช้ไม่ได้เต็มที่ ขาดโอกาสเรียนรู้สิทธิของตนเอง” (C.13)

“โอกาสมีทุกยุคทุกสมัย คนพิการมีโอกาสเข้าถึง แต่ยังไม่เข้าใจจึงละทิ้งโอกาส” (C.14)

2.1.2 ทศนคติของคนในครอบครัว

ความเข้าใจและส่งเสริมความพิการในทางที่ผิด เช่น ไม่สนับสนุนให้คนพิการออกมาสู่สังคม กลัวคนพิการจะลำบาก เกิดอาการเจ็บป่วยหรือความพิการมากขึ้น อับอายถ้าคนพิการที่เป็นสมาชิกในครอบครัวจะออกไปสู่สังคม หรือไม่ให้ออกคนพิการได้ช่วยเหลือหรือแสดงความคิดเห็นด้วยตัวเขาเอง

“ครอบครัวของคนพิการอาจจะมีทศนคติที่ไม่เอื้อแก่การพัฒนาคนพิการ หรือ มีแนวความคิดพัฒนาคนพิการอย่างไม่ยั่งยืน กลัวหรืออายที่มีลูกพิการ” (C.3)

“ข้างบ้านไม่เข้าใจ ทำไมต้องออกไปเรียน ทำไมต้องทำงาน ไม่มีปัญญาเลี้ยงลูกหรือ” (C.5)

“มองว่าคนพิการควรอยู่กับบ้าน ไม่ควรออกไปข้างนอก ลูกคนเดียวเลี้ยงได้ ไม่ต้องให้ไปลำบาก” (C.10)

2.1.3 ทศนคติของสังคม

ความเชื่อ ค่านิยมของสังคมที่มองความพิการเป็นเวรกรรม เป็นความเวทนาสงสาร เป็นที่มาของความขัดข้อง ความลำบากในการใช้ชีวิต คนพิการอยู่ในสถานะ

ไร้สมรรถภาพหรือช่วยเหลือตนเองได้น้อยเป็นภาวะแก่สังคม ซึ่งการศึกษาของ อัฐมา โภคาพานิชวงษ์ (2548, น. 72) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่สังคมยังให้คุณค่าคนพิการว่าเป็น “ผู้รอรับ” หรือ “ผู้ด้อยโอกาส” ว่าการสงเคราะห์คนพิการได้เน้นปัจจัยสี่มากกว่าสวัสดิการสังคมและหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต ดังนั้นสังคมยังคงมีค่านิยมและให้บทบาท มากกว่าการให้โอกาสที่จะแสดงความสามารถและศักยภาพที่มี

- ความพิการ : สิ่งไม่พึงประสงค์ของสังคม

มาตรฐานของสังคม (Social Norm) คือสิ่งที่กำหนดมาตรฐานของคน สังคมว่าต้องเป็นคนที่สมบูรณ์พร้อม มีร่างกายและรูปร่างที่มีความสวยงามน่าพึงประสงค์ ซึ่งสังคมได้กีดกันคนพิการออกจากสังคม (Social Deprivation) (ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2551, น. 65) และตีค่าคนพิการว่าเป็น “คนป่วย”

“คนอาจจะกลัว ไม่กล้าเข้าใกล้ เห็นเราเป็นคนป่วย กลัวเป็นโรคติดต่อ”

(C.7)

“อยู่โรงพยาบาลอยู่ 2 ปีครึ่ง โรงเรียนนายร้อยเลยปลดออก ให้กลับบ้าน”

(C.9)

“สังคมสอนกันมาผิด ๆ ให้กลัวความพิการ เห็นเป็นตัวประหลาด เป็นโรคติดต่อ เป็นคนป่วย” (C.10)

- สังคมกีดกันความพิการว่า “ด้อย”

เนื่องจากความพิการที่แสดงออกให้สังคมได้เห็นนั้น คือ การขาดหายไปของอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย หรือ ร่างกายที่บกพร่องทำให้สังคมตีตราความพิการว่า “ไร้ความสามารถ” และแสดงออกกับคนพิการว่าต้องเป็น “ผู้รอรับ”

“แม้ว่าคนพิการจะสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง และบางส่วนจะสามารถก้าวผ่านความพิการของตนเองได้ แต่สังคมยังให้ค่านิยมคนพิการว่า “ผู้ด้อยโอกาส” (C.3)

“สู้กับทัศนคติที่ว่าคนพิการออกสู่สังคมลำบาก” (C.4)

“ถึงแม้จะผลักดันโอกาสให้คนพิการ แต่สังคมยังมองว่า คนพิการเป็นคนด้อยโอกาส” (C.7)

“สังคมเห็นภาพคนพิการในสภาพความน่าสงสาร ความลำบาก ความยากจน การดิ้นรนต่อสู้ เพราะฉะนั้นสังคมนิยมมองไปในทางลบ” (C.8)

“สังคมมองคนพิการว่าควรอยู่กับบ้าน ไม่ควรออกไปข้างนอก ออกไปก็พบอุปสรรค” (C.12)

“สังคมเชื่อว่าความพิการนำมาสู่ความไม่เสมอภาค คนพิการถูกมองว่าเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ต้องการความช่วยเหลือ นโยบายพิเศษบางอย่างไม่ยั่งยืน สุดท้ายระบบพวกนี้จะไม่สามารถช่วยอะไรได้” (C.13)

“ทัศนคติในสังคมที่มองคนพิการไม่มีคุณค่า คนพิการเป็นกลุ่มชนที่รองลงมาจากกลุ่มคนทั่วไป คนพิการเป็นภาระ ไม่สนับสนุนให้คนพิการออกจากบ้าน คนพิการยังอยู่ใต้เส้นแบ่งพลเมืองนั้น ยังไม่ถึงสิทธิพลเมือง” (C.14)

- ทัศนคติและจิตสำนึกของแหล่งของการเลือกปฏิบัติ

ทัศนคติและจิตสำนึกเป็นอีก ปัญหาสำคัญที่ทำให้คนพิการขาดโอกาสของและถูกละเมิดสิทธิ

“ต้องมองที่ความเป็นคนก่อน แต่ละคนมีความเป็นตัวตน อย่าไปตีค่าไม่ว่าทางบวกหรือทางลบ” (C.4)

“จิตสำนึกของคนมันแก้ไม่ได้ เขามีอคติว่าคนพิการต้องอย่างนี้ อย่างนั้น เหมือนสิ่งฝังอยู่ในความคิดคนเป็นธรรมชาติมานาน” (C.7)

“สิ่งอำนวยความสะดวก กฎหมายที่ออกมามีมากมายแต่การนำไปปฏิบัติยังไม่มี และโยงไปกับทัศนคติของคนที่เกี่ยวข้อง” (C.11)

“ต้องสร้างความเข้าใจความพิการ แต่บางคนไม่เคยเจอคนพิการเลย จึงมองความพิการในแง่ลบ ความพิการไม่ดี น่ากลัว เริ่มคิดแบบเวทมนิยม” (C.13)

2.2. การเลือกปฏิบัติ: สิทธิและโอกาสที่ถูกลิดรอน

กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้ถึงการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ (Disability Discrimination) ที่อาจจะเป็นการเหยียด กลุ่มเป้าหมายทุกคนเหยียดกับตนเอง หรือ การบอกเล่าของเพื่อนคนพิการ กลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็นต่อการถูกเลือกปฏิบัติที่พวกเขาได้รับรู้ในประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.2.1 การเลือกปฏิบัติจากความไม่เข้าใจ

ความไม่เข้าใจในธรรมชาติและความต้องการของคนพิการ เช่น คนพิการมีข้อจำกัดในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเข้าถึงบริการไม่ได้หากไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งทัศนคติในลักษณะนี้เป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมแก่คนพิการ

“วัฒนธรรมของหน่วยงานราชการ มาตรฐานของสังคมที่มองความพิการ เป็นความบกพร่องคนพิการเป็นราชการไม่ได้ ไม่สมบูรณ์ ขาดความสง่างาม” (C.6)

“การเลือกปฏิบัติ เป็นความคิดของคนที่ไม่เคยเห็นคนพิการ มองความพิการไม่เห็น หรือ เห็นความพิการเป็นเรื่องไกลตัว” (C.11)

“การเลือกปฏิบัติยังมีอยู่ด้วยความไม่เข้าใจในบทบาทของคนพิการไม่เข้าใจความพิการ” (C.13)

2.2.2 การเลือกปฏิบัติ: สิ่งกลมกลืนกับค่านิยมของสังคม

การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมแก่คนพิการ เกิดจากการเลือกปฏิบัติที่เกิดขึ้นปกติในสังคม เนื่องจากสังคมมีทั้งการเลือกปฏิบัติที่ทั้งเป็นธรรมและไม่เป็นธรรม จากวัฒนธรรมและธรรมเนียมการปฏิบัติของคนในสังคมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ทำให้คนในสังคมไม่ได้ตระหนักในสิทธิที่ตนถูกละเมิด

“การเลือกปฏิบัติต่อคนพิการยังมีอยู่เยอะ เพราะคนปกติทั่วไปก็เลือกปฏิบัติกันอยู่แล้ว เส้นใครเส้นมัน” (C.2)

“การเลือกปฏิบัติมีเยอะ แม้แต่คนไม่พิการยังถูกเลือกปฏิบัติเลย เพียงแต่รู้ตัวหรือเปล่า” (C.14)

2.2.3 เลือกปฏิบัติเพราะเป็น “ผู้ด้อย”

ทัศนคติของคนส่วนมากในสังคมมองคนพิการในฐานะผู้รับการอนุเคราะห์ คนพิการจึงถูกมองข้ามในศักดิ์ศรีและคุณค่าในฐานะความเป็นมนุษย์ โอกาสในสังคมของคนพิการจึงถูกลิดรอนลงไปหรือถูกจัดเป็นผู้ที่ได้รับเป็นอันดับหลัง ๆ หรือได้รับโอกาสตามแต่บุญแต่กรรม

“เรายังถูกเลือกปฏิบัติ เพราะสังคมมองว่าเราเป็นชนกลุ่มน้อย เป็นประชากรชั้นสอง” (C.6)

“เรามีความรู้เรื่องสิทธิยังโดนเลือกปฏิบัติขนาดนี้ แล้วคนพิการที่ด้อยโอกาสกว่าเรา ไม่แหย่กว่านี้หรือ” (C.7)

2.2.4 การเข้าไม่ถึง : สิทธิที่ถูกละเมิด

ปัญหาของคนพิการในการเข้าสู่สังคมส่วนมากเกิดจาก การเข้าไม่ถึงบริการสาธารณะ ไม่ได้รับบริการที่จำเป็น ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อความสามารถใช้ชีวิตร่วมในสังคม เมื่อคนพิการไม่สามารถเข้าถึงในสังคมได้ ก็เหมือนกับกรกีดกันคนพิการ หรือถูกใช้เป็นข้ออ้างในการให้บริการ เนื่องจากความพิการ

“การเข้าไม่ถึงบริการ เข้าไม่ถึงสื่อ ไม่เข้าถึงบริการขนส่งมวลชนของรัฐ เกิดจากสถานที่ยังไม่เอื้ออำนวยต่อคนพิการ” (C.6)

“คนพิการยังต้องต่อสู้ชีวิตยากลำบาก ไม่สามารถใช้บริการรถสาธารณะที่ค่าใช้จ่ายน้อย” (C.11)

2.2.5 การเลือกปฏิบัติแบบกีดกันและถูกแยกออก

หลายครั้งที่กลุ่มเป้าหมายมีความต้องการเข้าร่วมหรือดำเนินชีวิตอย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไปในสังคมแต่กลับถูกปฏิเสธการให้บริการหรือไม่ให้เข้าถึงบริการนั้น โดยอ้างเหตุผลจากความพิการหรือ ด้อยศักยภาพ

“เจ้าหน้าที่บอกว่าคนพิการไม่ต้องทำบัตรประชาชนมันลำบาก พอสอบใบขับขี่เจ้าหน้าที่ก็บอกพี่ว่าคนพิการทำใบขับขี่ไม่ได้” (C.7)

“พิมพ์หนังสือให้คนตาดีอ่าน ไม่คิดว่าตาบอดอ่านยังไง หรือเขาไม่ใช่พลเมือง แม้แต่การร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ หากไม่มีคนพิการร่วมอยู่ด้วย ก็จะไม่โดนเขียนออกไป” (C.9)

โดยสรุปแล้วการเลือกปฏิบัติเกิดขึ้นในสองลักษณะใหญ่ คือ การเลือกปฏิบัติโดยตั้งใจหรือโดยทางตรง เช่น แสดงออกในอย่างดูถูกเหยียดหยาม ใช้คำพูดไม่เหมาะสม ไม่ให้ใช้บริการ กวาระเบียดห้ามคนพิการรับราชการ และการเลือกปฏิบัติแบบไม่ตั้งใจ การเอาไปล้อเลียน หลีกเลี่ยงไม่ให้คนพิการเข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่ให้โอกาสที่เท่าเทียมกับคนทั่วไป

3. แนวทางแก้ปัญหาด้านสิทธิและโอกาสทางสังคมของคนพิการ

แนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อสร้างโอกาสและตระหนักในสิทธิของคนพิการที่แท้จริงและยั่งยืน จะต้องเกิดจากตัวคนพิการเองที่มีความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ออกสู่สังคมและใช้ชีวิตประจำวันด้วยความมั่นใจและเท่าเทียม แนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวคนพิการเอง มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

3.1 การเปิดโอกาสและนำเสนอตนเอง

การแสดงให้เห็นคุณค่าของคนพิการและมีศักดิ์ศรีอย่างเท่าเทียม ปัจจัยประการแรกที่ทำให้สังคมจะให้คุณค่าคนพิการอย่างเท่าเทียมได้ คือ การเปิดโอกาสให้ตนเองได้ออกมาสู่สังคมนำเสนอตนเองให้สังคมได้รับรู้ถึงความสามารถของตนเอง

“คุณนอนเฉย ๆ คุณได้อะไร ลูกคุณพิการนั่งเฝ้าเฉย ๆ ได้อะไร คุณต้องออกไปหาโอกาส” (C.1)

“สังคมต้องการเราตลอด แต่เราเท่านั้นเองกล้าออกมาหรือเปล่า ทำให้สังคมรักเอ็นดูเราหรือเปล่า” (C.3)

“การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ จะต้องเกิดจากตัวคนพิการเองเป็นประการแรกก่อน” (C.3)

“สังคมทุกภาคส่วนเปิดโอกาส ขึ้นอยู่กับคนพิการเข้าไปใช้สิทธิตรงนั้นหรือเปล่า” (C.4)

“ตัวคนพิการเองต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วย ต้องนำเสนอให้สังคมเข้าใจข้อจำกัดของตนเอง” (C.7)

“เรากล้าแสดงออกหรือเปล่า อยากไปไหนต้องกล้าไป กลมกลืนไปในสังคม” (C.8)

“คนพิการเอง ต้องผู้ให้ไม่ใช่อรับโอกาสจากคนอื่นเพียงฝ่ายเดียว เราอย่าไปขอฝ่ายเดียวนะ ต้องครึ่งทาง เราต้องทำงานได้ แล้วจึงให้สังคมมาช่วยเรา” (C.9)

“คนพิการเองต้องสร้างโอกาสให้ตนเอง ไม่มีทางที่คนอื่นจะมานับถือเรา จนกว่าเราจะทำของเราเอง” (C.11)

“เป็นหน้าที่ของคนพิการด้วยที่ให้โอกาสตนเอง ถ้าคนพิการไม่ก้าวผ่านความพิการของตนเองออกไป สิทธิก็ไม่มีประโยชน์” (C.15)

3.2 การปฏิบัติตน: กระจกสะท้อนให้สังคมเห็นคนพิการ

การปฏิบัติตนและแสดงออกของคนพิการเป็นสิ่งที่สะท้อนให้คนรอบข้างทั้งครอบครัวและสังคม มองและตีความหมายว่าความพิการมีลักษณะเป็นอย่างไร หากคนพิการที่มีความเข้มแข็งคนในสังคมจะรับรู้ ตระหนักในศักยภาพ ให้เกียรติและเคารพคนพิการในฐานะทรัพยากรที่มีค่าในสังคม ไม่เห็นความพิการเป็นลักษณะของความเวทนาม่าสงสาร

“สังคมมองคนพิการอย่างไร ก็มองคนพิการตามที่เขาพบ โดยทั่วไป เราเห็นภาพคนพิการในสภาพความน่าสงสาร ความลำบาก ความยากจน การดิ้นรนต่อสู้ เพราะฉะนั้นสังคมก็นิยมไปในทางลบ” (C.4)

“สภาพจิตใจของเรามีผลต่อคนรอบข้าง ถ้าเราเสียใจคนในครอบครัวก็เสียใจไปด้วย ถ้าเราร่าเริง คนในครอบครัวก็รู้สึกร่าเริงไปด้วย” (C.15)

3.3 โอกาสเป็นไปตามสังคม

นอกจากคนพิการต้องปรับตัวเพื่อเข้าสู่สังคม หาโอกาสให้ตนเองเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม ในส่วนของสังคมเองก็ต้องตอบสนองความต้องการในการเข้าสู่สังคมของคนพิการ ด้วยการสร้างโอกาสให้กับคนพิการ ไม่สร้างเงื่อนไข หรือ เลือปฏิบัติจากสาเหตุ ความพิการ การเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่มองคนพิการอย่างให้มีคุณค่า นำไปสู่โอกาสและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างเท่าเทียม

“สังคมทุกภาคส่วนจะต้องเปิดโอกาสให้กับคนพิการ ให้เขาแสดงออกในความสามารถ อย่ามองข้ามคนพิการว่าหมดความสามารถ” (C.2)

“โอกาสของคนพิการอยู่ที่คนทั่วไป ถ้าสังคมให้โอกาสดี ๆ เราก็สามารถทำได้” (C.7)

“เราไม่สามารถออกกฎหมายบังคับความคิดของคนได้ เรารับรู้ได้ว่าสังคมไม่ยินดีและต้อนรับ นั่นเป็นสาเหตุที่คนพิการไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่” (C.12)

“การสร้างความตระหนักในสังคม ไม่ใช่เพียงพูดให้คนพิการเข้าใจ แต่ต้องพูดให้คนทั่ว ๆ ไปเข้าใจด้วย เพื่อสร้างความเข้าใจ ปรับทัศนคติ ทำให้เปลี่ยนความคิดในการมองความพิการ” (C.13)

3.4 สังคมที่มีความหลากหลาย

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ความหลากหลายของกลุ่มชนนั้นจะทำให้เกิดการพึ่งพิงซึ่งกันและกัน เกิดการเติมเต็มในสิ่งที่ขาดของแต่ละฝ่าย จากสร้างความค่านิยมใหม่ ว่าคนพิการก็คือ ส่วนหนึ่งในสังคมให้สังคมยอมรับความแตกต่างของอัตลักษณ์ของคนพิการ

“ธรรมชาติของมนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน” (C.3)

“คนพิการ ก็ชีวิตหนึ่งที่มีความแตกต่างหลากหลาย เป็นสีสันของสังคมมนุษย์” (C.4)

“ในโลกนี้ไม่ได้มีเพียงคนทั่วไปปกติเท่านั้น ในโลกแห่งความเป็นจริงจะมีคนทุกสถานะในสังคม รวมถึงคนคนพิการ” (C.6)

“ทำให้สังคมเข้าใจว่าคนพิการมีปัญหาอุปสรรค คนพิการไม่ได้เป็น Individual Case (งานคนพิการไม่ได้เป็นของคนพิการเพียงแ่งมุมเดียว) คนพิการจำเป็นต้องอยู่ร่วมในสังคม” (C.8)

“พื้นฐานมนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องการมีส่วนร่วมในสังคม ธรรมชาติทุกคนต้องอยู่ร่วมกัน สร้างการรับรู้ให้และเห็นคุณค่า ของกันและกัน เติมเต็มให้กัน” (C.11)

“สังคมอยู่บนพื้นฐานความหลากหลาย แค่คนกลุ่มเดียวก็ไม่ใช้สังคมที่สมบูรณ์ ต้องมีคนหลากหลายเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เหมือนแจกันมีดอกไม้แบบเดียวก็ไม่สวยงาม ต้องมีดอกไม้ที่หลากหลายแตกต่างกันไป ถ้าสังคมอยู่บนพื้นฐานความหลากหลาย เราเปิดกว้างทางความคิดมากขึ้น เห็นคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม” (C.13)

“เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทำอย่างที่คุณในสังคมทำกัน สังคมจะเห็นเราเป็นส่วน” (C.15)

3.5 “สื่อ” นำเสนอแบบ “ไม่พิการ”

การนำเสนอด้านความพิการและคนพิการของสื่อในปัจจุบันได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสังคมยังมองความพิการอย่างเวทนานิยม ตอกย้ำการเป็นความด้อยโอกาสน่าสงสาร นำความพิการเป็นสัญลักษณ์ของความตลก ขบขัน

“ในวงเวียนชีวิต เผยแพร่ให้สังคมมองคนพิการในมุมลบ ไม่สร้างสรรค์ พวกละครก็ชอบเล่นมุกคนพิการ (C.10)”

“ละครขอให้คนพิการ ลำบากเกินจริง นำสงสารเกินไป คนปัญญาอ่อนต้องปากเบี้ยว หรือบางครั้งก็ตื่นเต้นกับความสามารรถเกินไป เช่น คนพิการสอบเข้ามหาลัยได้” (C.14)

แต่ในทางตรงกันข้าม หากสื่อได้มีส่วนกระตุ้นและนำเสนอความพิการให้สังคมได้เห็นและเข้าใจความพิการและมองคนพิการในทางสร้างสรรค์มากขึ้น

“ไม่ไปตอกย้ำความยากจน ความน่าสงสาร เปิดหูเปิดตาสังคมให้มีความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลาย” (C.4)

“สื่อคนพิการควรเป็นแบบละคร ภาพยนตร์ทำให้การรับรู้ของคนทั่วๆไปเป็นธรรมชาติมากกว่า ดีกว่าการต่อสู้ หรือเป็นรายการเชิงสารคดี” (C.11)

“ให้พูดเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกคนพิการจะสอบเข้ามหาลัยได้มากกว่านี้ หรือนำเสนอความพิการในทางสร้างสรรค์และปรับเปลี่ยนความคิดในทางบวก” (C.14)

3.6 สิ่งอำนวยความสะดวก “แต่มีต่อ” สร้างโอกาสให้คนพิการเข้าสู่สังคม

ความต้องการด้านสังคมของคนพิการใน คือ สิ่งอำนวยความสะดวก (Accessibility) และสิ่งแวดล้อมที่เข้าถึง เพื่อให้คนพิการสามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นภาระของผู้อื่น ผลการศึกษาของ (วารี ปัญจะผลินกุล, 2543, น. 113) ค้นพบว่าการลดข้อจำกัดหรือข้อเสียเปรียบของคนพิการจะเป็นเครื่องช่วยให้คนพิการในการเข้าสู่สังคมได้อย่างเท่าเทียมและมีศักดิ์ศรี

“ถ้ามีสิ่งอำนวยความสะดวก คนพิการสามารถออกไปทำงาน ไปสู่สถานศึกษา แม้ผมขาขาดก็ออกมาใช้ชีวิต ขอเพียงสภาพข้างนอกเอื้ออำนวยต่อคนพิการ” (C.6)

“ต่อแต้มนำให้กับคนที่มีโอกาสน้อยกว่า คนพิการพร้อมที่จะดำเนินชีวิตไปในสังคม จะต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ถ้าสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม ความพิการจะไม่สามารถทำอะไรเราได้เลย” (C.9)

“สภาพความพิการแก้ไขไม่ได้ แต่ความพิการแก้ไขได้ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกทำที่ของคนในสังคม การไม่ให้โอกาส เนื่องจากปัญหาทางสิ่งแวดล้อมและการเข้าไม่ถึงบริการสาธารณะการเข้าถึงสิทธิก็เป็นไปได้ยาก” (C.11)

“เราก็มีความต้องการใช้ชีวิตในสังคม สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อคนพิการทางร่างกายและการเคลื่อนไหว คือสิ่งอำนวยความสะดวก เพราะถ้าขาดตัวนี้ไป การเข้าถึงสิทธิและโอกาสก็เป็นไปได้ยาก” (C.13)

“ต้องเปลี่ยนที่สภาพแวดล้อม ถ้าสิ่งแวดล้อมที่ดี สิ่งอำนวยความสะดวกระบบขนส่งที่ดี ไปทำงานได้ มีเงินเดือน เลี้ยงดูตนเองได้ คุณภาพชีวิตก็ดีขึ้น สังคมก็มองเห็นเรา เห็นบ่อย ๆ เข้าเกิดความเคยชิน ไม่เกิดความแตกต่าง” (C.15)

3.7 โอกาสจากการใช้สิทธิเลือกตั้ง

การเคารพและสิทธิของประชาชนที่จะได้รับสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐาน (Rights Affirmation) จากรัฐอย่างเป็นธรรม ซึ่งอาจแปรเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติได้ต้องมีความประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม (ชูชัย ศุภวงศ์ , 2545, น. 10) สาเหตุหลักคือสังคมยังไม่ตระหนักในความรับผิดชอบต่อสิทธิของคนพิการโดยเฉพาะทางด้านการเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในความรับผิดชอบที่คนพิการต้องได้รับการดูแล ช่วยเหลือจากผู้แทนที่มีหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงแทน ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ รังสิมา วิวัฒมนังศ์วนา (2545, น. 98) ค้นพบว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งเป็นปัจจัยแรกที่ทำให้คนพิการมีสิทธิและมีเสียงในสังคม หรือทำให้นักการเมืองได้ให้ความสำคัญของบทบาทคนพิการในฐานะอีกฐานเสียงหนึ่งที่พร้อมจะให้โอกาสนักการเมืองที่มองเห็นและเคารพความแตกต่างในสังคม

“ทำไมเลือกตั้งต้องให้คนพิการไปเลือกตั้ง ทั้งที่จริงเราไม่ควรต้องมาเรียกร้องกันอีกแล้ว” (C.7)

“นักการเมืองก็จะมองว่าถ้าคนพิการไม่ไปเลือกตั้งให้เขา แล้วเขาจะมาช่วยคนพิการทำไม เพราะฉะนั้นเราต้องเป็นกลุ่มพลังอำนาจทางการเมืองให้ได้” (C.10)

4. กระบวนการสร้างความตระหนักในสิทธิและโอกาสทางสังคม

กระบวนการในการเสริมความเข้มแข็ง นอกจากมีปัจจัยความเข้มแข็งจากตัวคนพิการ การกระตุ้นทั้งจากครอบครัว คนใกล้ชิด ยังมีปัจจัยต่าง ๆ ในการสร้างความตระหนักให้กับคนพิการ ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

4.1 การสร้างคนพิการเข้มแข็ง

การสร้างความเข้มแข็งให้กับคนพิการ ซึ่งเป็นกุญแจให้คนพิการเหล่านั้นสามารถออกมาสู่สังคม เปิดโอกาสและรับรู้ในสิทธิของตนเอง เข้าถึงบริการสาธารณะ และเป็นพลังในการผลักดันเพื่อนคนพิการให้เกิดความเข้มแข็ง กระบวนการในสร้างความเข้มแข็งให้กับคนพิการขั้นแรก คือ การปรับตัวและปรับสภาพจิตใจ ในกลุ่มที่เกิดความภายหลังพิการ ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและส่งผลกระทบต่อจิตใจด้วย เนื่องจากการสูญเสียอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง การใช้งานร่างกายส่วนที่เหลือได้อย่างไม่เต็มความสามารถ การดำเนินชีวิตที่ไม่เป็นไปตามต้องการ วิธีการที่ใช้ในการปรับสภาพจิตใจและทัศนคติในการมองตนเองจึงมีความสำคัญในการฟื้นฟูและช่วยให้นักพิการกลับมาดำรงชีวิตอย่างปกติในสังคม

4.1.1 การยอมรับความพิการ

การยอมรับความพิการของตนเองจะเป็นปัจจัยแรกที่ทำให้คนพิการเกิดความเข้มแข็ง จากการเข้าใจข้อจำกัดของตนเอง ทราบถึงธรรมชาติของตนเอง ปรับตัวและหาวิธีในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่ง พงศ์ปกรณ์ พิษิตฉัตรธนา (2548, น. 96) ได้อธิบายถึงขั้นตอนในการยอมรับความพิการไว้ว่า เมื่อคนพิการได้ก้าวผ่านระยะช็อค และระยะปฏิเสธ แล้วจะเข้าสู่ระยะยอมรับและพยายามแก้ไข ซึ่งความเชื่อของคนพิการจะถูกเปลี่ยนเป็นความพยายามในการค้นหาคุณค่าของตนเองในทางสร้างสรรค์ มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมมีความต้องการพึ่งตนเองและเพื่อสร้างความเชื่อมั่น

“สิ่งที่สำคัญ คือ การยอมรับความพิการ แม้จะซื้อกายอุปกรณ์ที่ดี รักษาทางกายภาพ ก็เป็นการรักษาที่ปลายเหตุ” (C.8)

“การยอมรับตนเองมากขึ้นและออกไปสู่สังคมมากขึ้น คนอื่นรู้ว่าความพิการเป็นเรื่องง่าย ไม่วุ่นวาย ไม่ลำบาก ไม่ต้องมากังวล” (C.12)

“คนพิการยังไม่เข้าใจความเป็นตัวเองก็ไม่สามารถนำสิทธินั้นไปใช้ได้ ขาดโอกาสเรียนรู้สิทธิของตนเอง” (C.13)

“ถ้าคุณยอมรับได้ คุณจะรักร่างกายของคุณเอง ถ้าคุณเคารพก็พร้อมที่จะไปทุกแห่ง จำไม่อายเลยการยอมรับตนเองและเคารพตนเองเป็นประตูสำคัญที่จะเปิดโอกาสให้

ตนเองเข้าไปอยู่ในสังคม การแสดงศักยภาพและสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นจาก คนพิการที่ยอมรับความพิการ” (C.14)

“ยอมรับว่าความพิการของตนเองไม่สามารถแก้ไขได้แล้วเคารพตนเอง เมื่อเรายอมรับความพิการได้และก้าวข้ามความอายออกจากบ้าน กล้าที่จะออกสังคม” (C.15)

4.1.2 การก้าวผ่านความพิการ

เมื่อคนพิการมีความเข้มแข็งจะมีทัศนคติกับความพิการของตนเองในทางบวก ยอมรับกับความพิการที่เกิดขึ้นกับร่างกายของตนเอง มีความต้องการต้องการก้าวผ่านความพิการโดยเริ่มจากการปรับ เรียนรู้ และพยายามค้นหาศักยภาพของตนเอง รู้สึกรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม พยายามพึ่งตนเอง เปลี่ยนวิถีชีวิตและแนวคิดเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตบนความพิการของตนเองได้อย่างมีความสุข จากการเห็นคุณค่าในตนเองในทางสร้างสรรค์ ดังนั้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับคนพิการจึงเป็นกุญแจสำคัญให้คนพิการสามารถก้าวออกมาสู่สังคม เปิดโอกาสและรับรู้ในสิทธิของตนเอง เข้าถึงบริการสาธารณะ กระบวนการในสร้างความเข้มแข็งให้กับคนพิการขั้นแรก คือ การปรับตัวและปรับสภาพจิตใจ โดยเฉพาะกลุ่มที่เกิดความภายหลังการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายจะส่งผลกระทบต่อจิตใจ เนื่องจากการสูญเสียอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง วิธีการปรับสภาพจิตใจและทัศนคติในการมองตนเองจึงมีความสำคัญในการฟื้นฟูและช่วยให้คนพิการกลับมาดำรงชีวิตอย่างปกติในสังคม

4.1.3 ศาสนาที่พึ่งทางใจ

การใช้หลักคำสอนปลอบโยนใจไม่ให้โศกเศร้าหรือโทษโชคชะตากับความพิการที่เกิดขึ้น และยังช่วยพัฒนาด้านจิตใจให้มีความเข้มแข็งและสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างมีพลังและมีความสุข

“หลักไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ความไม่เที่ยง ร่างกายเราเป็นเช่นนี้เอง” (C.11)

“ศรัทธาในอำนาจและความเมตตาของพระเจ้าได้ทรงสร้างมนุษย์ขึ้น พระคัมภีร์เขียนไว้มนุษย์เป็นอย่างไร มีคุณค่าแค่ไหน” (C.14)

4.1.4 การรับรู้ถึงสิทธิและพิทักษ์ของตนเอง

การรับรู้และเข้าใจถึงสิทธิของตนเอง ทั้งสิทธิที่ตนเองควรได้รับ สิทธิที่เป็นสวัสดิการ เพื่อสร้างโอกาสให้กับตนเองได้เข้าถึงสิทธินั้นอย่างแท้จริง ซึ่งรูปแบบของสิทธิที่คนพิการได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ คือ สิทธิของคนพิการตามหลักสิทธิมนุษยชน สิทธิตามรัฐธรรมนูญ สิทธิ

ในการได้รับสวัสดิการที่ยั่งยืน สิทธิในการพัฒนาตนเอง สิทธิในการเลือกตั้ง รวมทั้งการต่อสู้และเรียกร้องเมื่อถูกละเมิดสิทธิ

“เราอย่านอนหลับทับสิทธิ เราต้องคอยชวนขวายด้วยตัวเองบ้าง” (C.1)

“แต่ทุกคนก็รู้อยู่เต็มอก ว่าตนเองมีปัญหาอะไรเพียงแต่ต้องมีหัวขบวน มีแรงบีบต้องร่วมกันหลาย ๆ คน ไม่ใช่เพียงคนเดียวที่จะต่อสู้” (C.4)

“คุณแม่พี่พูดว่าคนเราต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันสิ จะพิการไม่พิการต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน พี่ได้ยินแบบนี้เลยต่อสู้มากขึ้น” (C.7)

“การไปพูดเดี่ยว ๆ ไม่มีใครฟังเราหรอก ต้องรวมตัวกันเป็นองค์กร แล้วทำเสียงร้องของเราดัง ๆ ให้เขาได้ยิน โดยมีการจัดองค์กร” (C.9)

4.1.5 ความพิการกระตุ้นให้ก้าวพ้น

คนพิการบางส่วนได้ใช้ความพิการที่เกิดขึ้นกับตนเองเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ตนเองเอาชนะความอึดอัดขัดข้อง การเรียนรู้กับความพิการของตนเองยังทำให้คนพิการได้ทราบถึงข้อจำกัดของตนเองและได้ค้นหาศักยภาพของตนเองที่มีอยู่และสามารถดึงศักยภาพนั้นมาใช้

“ใช้เวลาเยอะที่จมอยู่กับความคิดของตนเอง พอดีว่าตอนที่อยู่บ้านนอนจมกับความคิดของตนเอง” (C.11)

“เมื่อยอมรับความพิการของตนเองได้ ก็หาหนทางในการพัฒนาศักยภาพตนเอง พี่เองใช้การอ่านหนังสือ เพราะออกไปไหนไม่ได้ แต่ต้องมีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้า” (C.14)

“สาระความรู้ของคนพิการจะเรียนรู้และนำมาปรับใช้ยังไม่มีเลย เพราะฉะนั้นก็เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบข้าง” (C.15)

4.1.6 มาตรฐานสังคมทุกคนก็อยากไปถึง

เมื่อคนพิการต้องเผชิญและปรับตัวกับเจตคติที่สังคมให้ความสำคัญกับความสมบูรณ์และพร้อมของร่างกาย ดังนั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่คนในสังคมจะมองความพิการในทางลบ (ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2551, น. 45) ในขณะเดียวกันสภาวะเหล่านี้ทำให้คนพิการจำเป็นต้องพัฒนาตนและทำตัวให้เท่าเทียมเหมือนคนทั่วไปหรือที่เรียกว่า Normalization หรือ ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ไม่ส่งผลดีแก่คนพิการ หากบุคคลนั้นยังมีความเข้าใจในความพิการของตนในทางที่ผิด

“คนทั่วไปเขาเดิน แต่ทำไมเรานั่งรถเข็น” (C.6)

“เราทุกข์เพราะตั้งความหวังมากเกินไป เอาจมาตรฐานของคนอื่นมาตัดสินทำไมเราไม่ตั้งเป้าหมายว่าเราต้องบินได้ วิธีที่ทำให้เราไม่เป็นทุกข์คือ เมื่อมาตรฐานกับความสามารถของเราเท่ากัน ประมาณตนเอง ลดระดับมาตรฐานนั้นลงมา” (C.11)

“เอามาตรฐานในสังคมและมาตรฐานทางการแพทย์มาวัด ทุกคนต้องพยายามให้ได้จึงได้รับการยอมรับ ทำให้คนพิการเขาไม่ถึงกิจกรรมของสังคมได้” (C.14)

4.2 ปัจจัยสร้างความเข้มแข็งและกระตุ้นให้ก้าวพ้นความพิการ

ปัจจัยทั้งภายในภายนอกที่สนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้และปรับตัว มีความเข้มแข็งและสามารถก้าวผ่านความพิการของตนเอง ปัจจัยที่สนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้และปรับตัวให้ก้าวผ่านความพิการของตนเอง ประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ ดังนี้

4.2.1 ก้าวไปข้างหน้าเพื่อชีวิตที่แข็งแกร่ง

ปัจจัยจากตัวคนพิการเอง คือ ทศนคติความรู้สึที่ต้องการความภูมิใจในตนเอง ความรักต่อตัวเอง ความต้องการความเจริญก้าวหน้าเป็นแรงผลักดันให้คนพิการต้องลุกขึ้นสู้กับความพิการ ใช้การทำงานซึ่งต้องหน้าที่และภาระรับผิดชอบเป็นแรงในการผลักดันให้ตนเองลุกขึ้นมาจากความพิการ และกระตุ้นศักยภาพที่เหลืออยู่มาใช้อย่างเต็มที่

“ถ้าไม่ได้ทำอะไร รู้สึกมันมีค่าน้อยเหลือเกิน พอไปทำงาน ให้ผลงานเสร็จและดีก็ว่าคนปกติ” (C.2)

“เรายังมีความรู้ความสามารถที่ติดตัวจึงต้องทำงาน กลับมาพัฒนาสังคมและทำให้สังคมเข้าใจความพิการ” (C.6)

“เราปรับตัวให้สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในทุกวัน เราแก้ไขปัญหาได้ตลอด” (C.9)

“เตรียมตนเองให้พร้อม รักษาตัวให้ร่างกายพร้อมและค่อยเรียนรู้จากตนเอง” (C.10)

4.2.2 เปลี่ยนภาวะเป็นพลัง

ปัจจัยจากครอบครัวและคนรอบข้างจะเป็นแรงผลักดันสำคัญให้คนพิการมีพลังในการก้าวผ่านความพิการของตนเอง ต้องการพึ่งตนเองและลดภาระของคนในครอบครัวและคนใกล้ชิด

“อยากยืนด้วยตนเอง ไม่อยากพึ่งครอบครัว” (C.10)

“เราเป็นความต่างเราเป็นภาวะ ทำอย่างไรจะจัดการกับภาวะและความต่างนี้” (C.15)

4.2.3 ปัจจัยจากเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจัยจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ภาวะเศรษฐกิจที่ต้องดิ้นรน มีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ความต้องการมีศักดิ์ศรี การยอมรับและเป็นส่วนหนึ่ง ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกับคนในสังคม ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้คนพิการลุกขึ้นสู้จนก้าวพ้นความพิการของสังคม

“ความพิการเราเป็นตลอดชีวิต ไม่ควรอายอะไรที่จะออกสู่สังคม” (C.3)

“เราไม่เอาความพิการมาเป็นจุดด้อย จุดอ่อน แต่เรามองหาโอกาสทางสังคมที่ให้เราและเราทำอะไรได้บ้าง” (C.9) “

“ไม่ว่าจะพิการหรืออย่างไรก็ต้องมีรายจ่าย ธรรมชาติของมนุษย์ต้องรับผิดชอบตนเอง” (C.12)

4.3 มองสิทธิของตนเองของคนพิการ

เมื่อกลุ่มเป้าหมายมีทัศนคติที่ดีต่อความพิการของตนเองและสามารถก้าวผ่านความพิการของตนเองได้ สิ่งที่ทำให้คนพิการเข้าถึงโอกาสทางสังคมในประการต่อไป คือ การรับรู้และเข้าใจถึงสิทธิที่ตนเองควรได้รับ เพื่อใช้ในการสร้างโอกาสให้กับตนเองต่อไป กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจและให้นิยามคำว่า “สิทธิ” ตามความเข้าใจและจากการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

4.3.1 สิทธิมีอยู่มากแต่ไม่นำมาใช้

ในปัจจุบันมีกฎหมายที่เอื้ออำนวยด้านสิทธิให้กับคนพิการ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการไทย พ.ศ. 2550 พร้อมด้วยกฎกระทรวงเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก หรือนโยบายเพื่อให้สวัสดิการแก่คนพิการ แต่สิทธิทั้งหลายที่อยู่ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือนโยบายเหล่านั้น ยังไม่มีการนำมาใช้ติดตามผล และประเมินที่เป็นรูปธรรม

“สิทธิที่มีอยู่ใช้ให้หมดก็เพียงพอแล้ว แต่ปฏิบัติหรือเปล่า เปลี่ยนจากสิ่งที่อยู่ในกระดาษให้เป็นรูปธรรมหน่วยงานราชการต้องปฏิบัติทำให้ดูเป็นตัวอย่าง “(C.5)

4.3.2 “สิทธิ” ความเท่าเทียมในฐานะเป็นมนุษย์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2550 ได้ให้สิทธิและโอกาสของปวงชนชาวไทยเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติเนื่องจากความพิการเป็นสิ่งที่พึงกระทำไม่ได้ ดังนั้นสิทธิของคนพิการ จึง มีความหมายเหมือนกับสิทธิของพลเมืองหรือเป็นมนุษย์คนหนึ่งในสังคม

“เรามีสิทธิเท่าเทียมกับคนที่ครบ 32” (C.1)

“มนุษย์ไม่สามารถตีค่าได้จริง ๆ เพราะมนุษย์มีคุณค่าในตัว มีสิทธิดำรงชีวิต มีลมหายใจ ไม่ว่าจะพิการหรือไม่พิการ ก็สามารถออกมาใช้ชีวิตในสังคม ได้เท่าเทียมเหมือนคนอื่น ๆ” (C.4)

“เราไม่ควรมาเรียกร้องเรื่องสิทธิกันอีกแล้ว เพราะเรามีสิทธิมาตั้งแต่เกิดภายใต้รัฐธรรมนูญ” (C.7)

“มนุษย์โดยพื้นฐานเป็นสัตว์สังคม ต้องการมีส่วนร่วมในสังคมไม่ยอมด้อยไปกว่าใคร อยากได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน” (C.11)

4.3.3 “สิทธิ” คือ การได้รับสวัสดิการจากรัฐ

จากการศึกษาของ Anderson (1990, อ้างถึงใน อัฐมา โภคาพานิช, 2548, น. 18) ได้กล่าวถึงสิทธิทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมไว้ว่า เมื่อสิทธิทางสังคมถูกผนวกเข้ากับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองการปฏิบัติต่อมนุษย์จะเปลี่ยนไปเป็นการให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ การค้าจนและการพัฒนามนุษย์ในรูปแบบการบริการสาธารณะ (Public Service) ซึ่งมีสวัสดิการสังคม (Social Welfare Service) เป็นส่วนสำคัญ

“จดทะเบียนที่พัฒนาสังคมจังหวัด เราได้รับสิทธิหลาย ๆ อย่าง เช่น แพทย์โรงพยาบาล” (C.1)

“สิทธิที่เขาควรได้รับเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักดิ์ศรีในการเป็นผู้รับ ให้โดยให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ใช่ให้เพื่อมีลมหายใจ” (C.4)

“สิทธิคนพิการ คือ สิทธิในฐานะพลเมืองคนหนึ่งพร้อมสวัสดิการพื้นฐานที่เราควรได้รับ” (C.6)

“ถึงเราจะเป็นคนธรรมดาแต่ก็มีความเท่าเทียมกัน คนพิการก็สามารถเป็น productive people คนเหล่านี้ก็เสียภาษีให้แก่วัรัฐ” (C.9)

4.3.4 “ชายขอบ” ยังไม่เข้าใจ “สิทธิ”

หากคนพิการยังไม่เข้าใจไม่ถึงข้อมูลหรือยังไม่สามารถก้าวผ่านความพิการได้ ก็ยังคงขาดความตื่นตัวในสิทธิของตนเอง ไม่เข้าใจเรื่องสิทธิของตนเอง และ ถูกละเมิดสิทธิในที่สุด

“คนพิการที่อยู่ชายขอบ ยังไม่ได้จดทะเบียน ควรก็ได้รับสิทธิในฐานะพลเมืองคนหนึ่ง สวัสดิการพื้นฐานที่เขาควรได้รับหากมีข้อมูลข่าวสาร จะทำให้รู้เรื่องสิทธิและพัฒนาเรื่องสิทธิได้ดีขึ้น” (C.6)

“คนพิการยังไม่เข้าถึงสิทธิของเขาที่มีอยู่ จึงเอาไปใช้ไม่ได้เต็มที่ ขาดโอกาสเรียนรู้สิทธิของตนเอง” (C.13)

“คนพิการมีโอกาสเข้าถึง แต่ยังไม่เข้าใจจึงละทิ้งโอกาสตรงนั้น หรือ เข้าไม่ถึงจริง ๆ เพราะปัญหาอุปสรรคต่าง” (C.14)

4.3.5 สิทธิ โอกาส และหน้าที่ สามปัจจัยที่เคลื่อนไหวพร้อมกัน

นอกจากสิทธิที่พื้นฐานที่คนพิการได้รับแล้วนั้น สิทธิยังต้องมาพร้อมกับปัจจัยสำคัญอีก สองประการ คือ หน้าที่ ซึ่งสิทธินั้นจำเป็นต้องมาพร้อมหน้าที่ เช่น หน้าที่ของพลเมืองในการปฏิบัติตามกฎหมายและใช้สิทธินั้นบนพื้นฐานสิทธิของตน การเคารพในสิทธิของบุคคลอื่น

“เราพูดถึงสิทธิมากกว่าหน้าที่ จริง ๆ ทุกคนมีหน้าที่ คุณจะเอาสิทธิเอาเดียวไปไม่รอด” (C.4)

“สิทธิของความเท่าเทียมจะเกิดขึ้นอยู่กับการยอมรับ การเคารพ ไม่ละเมิดสิทธิเขาและสิทธิเขาเองก็ต้องเคารพสิทธิของเราด้วย” (C.10)

“สิทธิเหมือนรากของต้นไม้ที่มองไม่เห็นแต่เป็นสิ่งสำคัญ สิทธิของคนพิการเป็นสิ่งที่มียู่แล้ว แต่คนทั่วไปและคนพิการก็ไม่ค่อยเข้าใจ ต้องทำความเข้าใจมากขึ้น และต้องตระหนักถึงหน้าที่ของตัวเองด้วย ต้องรู้จักสิทธิของตัวเองและสิทธิของผู้อื่นด้วย เคารพตัวเองด้วย” (C.12)

“สิทธิจะคิดถึงหน้าที่ของรัฐที่ควรจะทำให้คนพิการ และหน้าที่ของคนพิการที่จะทำเพื่อให้เข้าถึงในโอกาสของตนเอง รัฐมีส่วนในการฟื้นฟูและให้การพัฒนาคคนพิการ และเป็นหน้าที่ของคนพิการด้วยที่ให้โอกาสตนเอง” (C.15)

4.3.6 การพิทักษ์สิทธิเริ่มจากรู้สิทธิของตนเอง

เมื่อกลุ่มเป้าหมายรับรู้และให้คุณค่ากับสิทธิที่ตนได้รับอย่างสร้างสรรค์ การติดตาม รักษาสิทธิทั้งของตนเองและเพื่อนคนพิการก็เป็นพื้นฐานปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพิทักษ์ให้กับตนเองและเพื่อนคนพิการ

“สังคมยังเชื่อในความพิการว่าเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความไม่เสมอภาค คนพิการเช่นเดียวกับผู้ชายและผู้หญิงที่มีความแตกต่างจากคนปกติในด้านกายภาพ การที่ผู้หญิงเท่าเทียมผู้ชายในปัจจุบันนี้เป็นเพราะทัศนคติเปลี่ยน” (C.13)

“การพิทักษ์สิทธิของตนเองก่อนอื่นต้องรู้สิทธิของตนเอง สร้างความเข้าใจในสิทธิ พิทักษ์สิทธิตัวเขาเองได้ และสามารถพิทักษ์สิทธิเพื่อนคนพิการในสังคมได้” (C.14)

“การพูดกระตุ้นให้เขาตระหนักในสิทธิ ตื่นในการใช้สิทธิ เข้ามารวมตัวกันเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาและอุปสรรค” (C.15)

4.4 การถ่ายทอดและการสร้างความเข้มแข็งให้กับเพื่อนคนพิการ

การถ่ายทอดและสร้างทัศนคติที่ดีต่อความพิการให้เพื่อนคนพิการสามารถก้าวผ่านความพิการไปได้ ใช้วิธีการต่าง ๆ ประการแรก คือ การสร้างทัศนคติและความเข้าใจในความพิการของตนเองก่อน ซึ่งทัศนคติและความเข้าใจความพิการนั้นเกิดจากปัจจัย ดังนี้

4.4.1 ต้นแบบที่เป็นคนพิการ (Role Model) คนพิการต้นแบบเป็นตัวอย่างที่ดีในการถ่ายทอดประสบการณ์ดี ๆ ให้เขาทราบวิธีดำเนินชีวิตในสังคมที่ เช่น การวางตัวที่ดี การทำหน้าที่เคลื่อนไหวในสังคม การให้ข้อมูลข่าวสาร บทบาทของผู้ที่เป็น Role model มีสองด้าน คือ สอนให้รับรู้เรื่องสิทธิและตระหนักในสิทธิ พร้อมทั้งการพิทักษ์สิทธิ จากการศึกษาของ สายสุนีย์ ทับทิมเทศ (ม.ป.ป., อ้างถึงใน พงษ์เทพ สันติกุล, 2552, น. 115) กล่าวถึงความสำคัญของคนพิการต้นแบบในความเข้มแข็งและการลุกขึ้นออกมาสู่สังคมได้อย่างมั่นใจเนื่องจากความเข้าใจในกลุ่มคนที่มีความพิการเหมือนกันหรือคล้ายกัน

“การปลุกฝังอย่างเดียวไม่ได้ ต้องปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง” (C.5)

“ผู้นำคนพิการจึงเป็นตัวอย่างที่ดี สอนในสิ่งที่ถูกต้อง กล้าพูดและกล้าที่จะตัดสินใจ ไม่ลี้มเรื่องสัมมาคารวะ มีความรู้ติดตามในเรื่องที่เราจะร้องเรียน” (C.7)

“ทำให้เขาดู แสดงให้เห็นว่าเราทำได้ เขาตัวเราเข้าไปเป็นต้นแบบ” (C.10)

“คนพิการที่มีความพิการคล้าย ๆ กัน เป็นรูปแบบกัน คนพิการที่เจอคนพิการการเหมือน ๆ กัน ก็จะมีการเรียนรู้จากคนพิการรุ่นพี่” (C.13)

4.4.2 ผู้ช่วยเหลือ: ออกสู่สังคมอย่างมั่นใจ

ในกรณีของคนพิการที่มีความพิการรุนแรง ก็ย่อมมีความต้องการออกสู่สังคม การ บทบาทของผู้ช่วยเหลือคนพิการ (Personal Assistant) จึงทำหน้าที่เป็นเพื่อนคู่ใจและอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการ ให้มีความมั่นใจและพร้อมที่จะออกสู่สังคมด้วยความมั่นใจและไม่เป็นภาระของครอบครัว สายสุนีย์ ทับทิมเทศ (ม.ป.ป., อ้างถึงใน พงษ์เทพ สันติกุล, 2552, น. 114) ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของผู้ช่วยเหลือส่วนตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในคนพิการรุนแรง ผู้ช่วยเหลือส่วนตัวที่คอยช่วยเหลือในการเคลื่อนย้ายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ทำให้ผู้พิการสามารถก้าวข้ามออกสู่สังคมด้วยความมั่นใจ

“เรียนรู้จากคนพิการต้นแบบ อยู่กับความพิการและจัดการความพิการได้ โดยมีคนช่วยเหลือ (C.15)

4.4.3 เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Counseling)

กระบวนการให้คำปรึกษาขั้นที่เพื่อน (Peer Counseling) เป็นกระบวนการที่สร้างความเข้มแข็งให้กับคนพิการ จากการมองเห็น ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาแก่คนพิการที่มีความพิการในลักษณะและความรุนแรงในลักษณะเดียวกัน จากการศึกษาของ จุฑารัตน์ อภิวัฒน์ธนกุล (2546, น. 79) พบว่าเมื่อคนพิการได้พบกลุ่มคนสภาพเดียวกันคอยช่วยเหลือพึ่งพากัน ทำให้คนพิการนั้นไม่รู้สึกโดดเดี่ยว

“เราจะให้คำปรึกษาแก่เขา ว่าเขาควรทำอย่างไร ทีมของพี่ทุกคนมีความชำนาญในความพิการของตนเอง” (C.7)

“การแลกเปลี่ยนกำลังใจของคนพิการมันช่วยได้มาก” (C.8)

“สร้างเสริมกำลังใจ ให้เขาก่อนระบบ peer counseling คนพิการคุยกับคนพิการ ให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ สร้างเสริมกำลังใจให้แก่กัน หรือ peer support” (C.13)

“คนพิการด้วยกันสามารถคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน สามารถดูแลแบบอย่างได้” (C.10)

“ให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยใช้บทบาทสมมุติ role play” (C.11)

“กลุ่ม peer support group คนพิการในชุมชนให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ดึงหน่วยงานในท้องถิ่น เทศบาล คนพิการและครอบครัว ให้รับรู้ปัญหาและหาแนวทางให้เกิดความเปลี่ยนแปลง” (C.15)

4.4.4 เครือข่ายทางสังคม (Social Support)

การได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายทางสังคม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อคนพิการ ทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เกิดความมั่นใจในตนเอง และแก้ปัญหาได้ตรงจุด (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์สิทธิเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ, 2550, น. 18) เครือข่ายทางสังคมที่สนับสนุนสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายลักษณะ ดังนี้

ครอบครัวและผู้ใกล้ชิด ครอบครัวอาจให้การสนับสนุนในเรื่องของอารมณ์และจิตใจ และให้การสนับสนุนในสิ่งที่ผู้พิการต้องการทำ ส่วนกลุ่มเพื่อนและบุคคลรอบข้างก็จะมีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสาร และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้พิการ

“ค่านิยมในชนบท คนพิการไม่ต้องเรียนหนังสือก็ได้ ญาติเป็นครูจึงได้เข้าเรียน” (C.3)

“ครอบครัวสนับสนุนและส่งเสริมทั้งด้านการศึกษา อีสาระที่จะติดทำอะไร” (C.4)

“ครอบครัวค่อย ๆ เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน ที่บ้านค่อย ๆ สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้” (C.12)

สถานศึกษา โรงเรียนนอกจากจะเป็นสถานศึกษา ยังมีบทบาทในการช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ การเรียนรู้ถึงมารยาทที่ผู้พิการจะต้องอยู่ร่วมกับคนปกติในสังคม เรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ได้เพื่อน มีสังคม ได้ทำกิจกรรม เพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่

“อยู่ที่พระประแดงต้องฝึกตนเองกินข้าวต้มกะถั่วคูลูกเกลือ” (C.2)

“โรงเรียนศรีสังวาลซึ่งเป็นโรงเรียนที่หล่อหลอมให้คนพิการทางแขนขาได้รู้จักช่วยเหลือตนเองทุกอย่าง” (C.7)

“ก่อนที่มาอยู่ในโรงเรียน สังคมภายนอกเรียกเขาว่า ไฉ่ฉอย ไฉ่ฉวน ไฉ่บอด รู้สึกว่าตนเองด้อย แต่ถ้าอยู่ในบรรยากาศที่ได้รับการยอมรับนับถือ บรรยากาศเหล่านี้จะกระตุ้นเขาให้เขาเติบโต” (C.11)

องค์กรคนพิการ องค์กรคนพิการเกิดขึ้นจากการร่วมมือของคนพิการ และองค์กรเหล่านี้ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเพื่อนคนพิการ การพิทักษ์สิทธิให้กับคนพิการ เป็นปากเป็นเสียงและเป็นตัวแทนของคนพิการที่ยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิทางสังคม

“คนพิการในท้องถิ่นเป็นคนจน ๆ แต่คนศรัทธา เพราะสมาชิกทุกคนร่วมแรงร่วมใจกัน ทำงานตลอด เราทำงานมีเป้าหมายเดียวกัน” (C.1)

“องค์กรทำให้ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียที่ยังไม่มีองค์กรแบบนี้จัดตั้งองค์กรขึ้น ในที่สุดคนพิการทั่วโลกก็จะได้รู้จักกันมากขึ้นอะไรขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน” (C.9)

“การร่วมกลุ่มเป็นองค์กรทำงานเป็นเครือข่าย หากเรียกร่องอะไรซักอย่าง จะเรียกร่องเพื่อคนพิการอย่างเดียวไม่ได้” (C.10)

“คนพิการต้องมีสถานที่ฝึกฝนการก้าวข้ามความพิการและกลับมาเป็นตัวของตัวเองอีกครั้งหนึ่ง” (C.14)

“องค์กรคนพิการมีบทบาทในการพิทักษ์สิทธิคนพิการ การศึกษาด้านสิทธิและสร้างกระบวนการหรือกลไกในการพิทักษ์สิทธิเพื่อให้องค์กรต่าง ๆ นำไปใช้ประโยชน์” (C.15)

4.5 บทบาทของวิชาชีพ

วิชาชีพสาขาต่าง ๆ เช่น แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ กลุ่มวิชาชีพเหล่านี้จะใช้ความรู้ ทักษะ ความชำนาญหรือประสบการณ์ ในการให้การฟื้นฟูแก่คนพิการให้มีศักยภาพ และเตรียมพร้อมกลับไปใช้ชีวิตในสังคมดั้งเดิม

“มีโอกาสได้คุยกับนักสังคมสงเคราะห์ในโรงพยาบาล จึงได้ไปเรียนที่โรงเรียนฝึกอาชีพพระประแดง” (C.2)

“มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ก็เข้ามาหาเรา มาช่วยฟื้นฟูจิตใจ แต่สิ่งที่เขาพูดก็คือการปลอบประโลมใจ ทำให้เราไม่เอาชีวิตไปเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ” (C.15)

4.6 โอกาสจากการใช้สิทธิ

การเคารพและสิทธิของประชาชนที่จะได้รับสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐาน (Rights Affirmation) จากรัฐอย่างเป็นทางการ ซึ่งอาจแปรเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติได้ต้องมีความประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม (participatory democracy) สาเหตุหลักสังคมยังไม่ตระหนักในความรับผิดชอบต่อสิทธิของคนพิการโดยเฉพาะทางด้านการเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในความรับผิดชอบที่คนพิการต้องได้รับการดูแล ช่วยเหลือจากผู้แทนที่มีหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงแทน (ชูชัย ศุภวงศ์, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รังสิมา วิวัฒน์วงศ์วนา (2545) ที่กล่าวว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งจึงเป็นปัจจัยแรกที่ทำให้คนพิการมีสิทธิและมีเสียงในสังคม หรือทำให้นักการเมืองได้ให้ความสำคัญของบทบาทคนพิการในฐานะอีกฐานเสียงหนึ่งที่พร้อมจะให้โอกาสนักการเมืองที่มองเห็นและเคารพความแตกต่างในสังคม

“นักการเมืองก็จะมองว่าถ้าคนพิการไม่ไปเลือกตั้งให้เขา แล้วเขาจะมาช่วยคนพิการทำไม เพราะฉะนั้นเราต้องเป็นกลุ่มพลังอำนาจทางการเมืองให้ได้” (C.10)

“ทำไมเลือกตั้งต้องให้คนพิการไปเลือกตั้ง ที่จริงเราไม่ควรต้องมาเรียกร้องอีกแล้ว” (C.7)

5. วิธีการเรียกร้องและพิทักษ์สิทธิ

รูปแบบในการเรียกร้องเพื่อการพิทักษ์สิทธิและสร้างโอกาสทางสังคมของกลุ่มเป้าหมาย มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น สาเหตุและความรุนแรงของปัญหา ความต้องการ ในกรณีนั้น ๆ ซึ่งสรุปรูปแบบของการพิทักษ์สิทธิในการศึกษาครั้งนี้ได้ ดังนี้

5.1 การกระตุ้น: วิธีทำให้เรียนรู้ด้านสิทธิ

วิธีการเรียกร้องสิทธิที่ตนพึงมีโดยใช้การกระตุ้นเป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้คนพิการเกิดแรงจูงใจและหันมาสนใจในสิทธิและโอกาสของตนเองมากขึ้น และการกระตุ้นสังคมเพื่อให้สังคมตระหนักในสิทธิและศักดิ์ศรี ฟังเสียงเรียกร้องของคนพิการมากขึ้น เพื่อนำไปสู่ความเท่าเทียมของสิทธิและโอกาสในสังคม จากการศึกษากลุ่มเป้าหมายมีวิธีการกระตุ้นเพื่อคนพิการในรูปแบบ ดังนี้

กระตุ้นให้ทราบถึงหน้าที่

นอกจากสิทธิที่คนพิการได้รับตามกฎหมายแล้วนั้น การจะเข้าถึงโอกาสได้ จำเป็นต้องเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง หรือปฏิบัติตามเงื่อนไข เช่น การได้รับเบี้ยยังชีพ จำเป็นต้องขึ้นทะเบียนและมีสมุดประจำตัวคนพิการ

“สร้างความตระหนักในศักยภาพและหน้าที่ที่ต้องทำ ให้มีส่วนร่วมช่วยเหลือและทำประโยชน์แก่สังคม เพื่อเกิดความภาคภูมิใจ” (C.4)

“ถ่ายทอดเรื่องสิทธิและให้รับรู้ว่าเป็น สิ่งที่เราควรทำคือการพิทักษ์สิทธิ การเรียกร้องสิทธิ” (C.11)

กระตุ้นให้ตระหนักเพื่อให้เท่าเทียม

คนพิการที่เข้มแข็งมีโอกาสและสามารถเข้าถึงสิทธิและโอกาสในสังคมได้ จากประสบการณ์และการต่อสู้ของตนเองนั้นทำให้คนพิการในลักษณะเดียวกันกระตุ้นให้เพื่อนคนพิการด้วยกันเข้าใจถึงสิทธิและเปิดโอกาสให้กับตนเอง

“คนพิการต้องการสร้างความตระหนักและให้สังคมที่มีความเข้าใจ คือ ความต้องการของคนพิการมากขึ้น นำเอาความตื่นตัวไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือทำให้เกิดนโยบาย” (C.4)

“เราก็ไปเรียกร้องให้เขาปรับให้เรา เพราะเราก็เป็นประชากรคนหนึ่งในสังคม มีสิทธิ์เหมือนทุกคน เมื่อได้ทำงานจะเริ่มรู้สึกว่าตัวเองมีค่ามากขึ้น ได้รับการยอมรับนับถือ” (C.10)

“คนพิการยังไม่มั่นใจในตัวคนพิการ คนรอบข้าง สังคมก็ไม่มั่นใจด้วย ทำให้เกิดความสงสาร เราจะไม่เคารพคนที่สงสาร ก็ไม่ทำให้เกิดการพัฒนาในที่สุด” (C.12)

กระตุ้นออกสู่สังคม: กระตุ้นโอกาสของตนเอง

หากคนพิการไม่กล้าออกสู่สังคม หรือกลัวคนอื่นมองตนเองด้วยความสงสาร เก็บตัวหรือไม่ออกไปทำกิจกรรมร่วมกับคนในสังคม จะยิ่งปิดโอกาสที่สังคมจะได้มองเห็น เข้าใจ ความต้องการของคนพิการ หลุดออกจากสังคมและทุกเลยไม่ให้ความสำคัญ

“ป่าใช้ความสามารถในการพูด เข้าหาเพื่อนคนพิการด้วยกันมีการแลกเปลี่ยนกัน และบอกเล่าคนพิการให้ไปมีส่วนร่วม ชักชวนออกไปตามที่ต่าง ๆ รู้จักเข้าสู่สังคม คนในสังคมเห็นเรา” (C.1)

“กา เสริมพลัง กำลังใจให้กล้า สร้างความมั่นใจ” (C.14)

“ให้ข้อคิด กำลังใจว่าให้ออกมาสู่สังคม สังคมต้องการเราตลอด แต่เราเท่านั้นเอง ที่จะทำให้ตัวให้สังคมนั้นรักไหม ทำให้สังคมเอ็นดูเราไหม เรากล้าออกมาไหม มองความสำคัญที่จะออกมาสู่สังคม และมีอาชีพที่พึ่งพาตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาครอบครัวให้มาก” (C.3)

“ให้คนในสังคมมองเห็นเรา เรากล้าแสดงออกหรือเปล่า อยากไปไหนต้องกล้าไป เรากลมกลืนไปในสังคม” (C.7)

กระตุ้นให้ตื่นถึงสิทธิของและพัฒนาโอกาสของตนเอง

เมื่อคนพิการเข้าใจในความพิการของตนเองแล้ว บังคับต่อไปที่สำคัญในการตระหนักในสิทธิและโอกาสทางสังคม คือ การรับรู้และปกป้องสิทธิของตนเอง ซึ่งการรับรู้และปกป้องสิทธิของตนเองนั้นจะนำไปสู่โอกาสในการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ และลดการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมแก่คนพิการ

“คนพิการต้องพัฒนาศักยภาพตนเองด้วยหรือสร้างความเข้าใจในข้อจำกัดของตนเอง ความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงของการช่วยเหลือ มีศักดิ์ศรีในการเป็นผู้รับ การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ สามารถเลือก Life style ของตนเองได้” (C.4)

“ราชการเปิดโอกาสให้คุณได้รับสิทธิให้คุณเข้าถึงบริการ มันเป็นเรื่องที่คุณต้องเอาใจใส่” (C.6)

“สิ่งสำคัญของคนพิการ คือ การรู้จักรับและรู้จักให้ เราต้องช่วยเหลือตนเอง ไม่ใช่ให้คนอื่นมาช่วยตลอด” (C.7)

“ต้องทำให้ดีที่สุด เต็มศักยภาพ (Potential) ทำให้เขาเกิดความภูมิใจ ไม่มีทางที่คนอื่นจะมานับถือเรา จนกว่าเราจะทำของเราเอง จะไปบอกให้คนอื่นนับถือเราโดยที่เรายังไม่สร้างด้วยตนเอง” (C.9)

“เราต้องกล้ายืนยันในสิทธิ์ของเรา พวกเราต้องแมนะ ต้องมีความรู้ ต้องรู้กฎหมาย ไม่เช่นนั้นจะไปสู้กับเขาไม่ได้ ต้องรู้เท่าเขาหรือมากกว่า อย่าดูถูกตัวเอง เมื่อตัวเองดูถูกตัวเอง อย่าหวังให้ใครมานับถือในตัวคุณเลย” (C.10)

“สร้างเสริมกำลังใจ ให้เขากล้าก่อน ให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ หรือหาความต้องการในสิ่งที่เขาอยากจะทำ แต่ยังไม่ทำได้ ทุกคนมีความกล้า ทุกคนสามารถเป็นผู้นำได้ โดยเริ่มจากตนเองจะต้องดึงเอาความสามารถของเขาตรงนั้นออกมาให้ได้” (C.13)

“เราขาดการพัฒนา Self-development ของตัวคนพิการเอง เรียกร้องไปโดยปราศจากพื้นฐานของความเป็นจริงถึง แม้จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สิทธิ ตัวคนพิการเองยังไม่มีความสามารถในการแบกรับมันได้ ตัวคนพิการเองยังไม่รู้ด้วยซ้ำว่าตนเองมีสิทธิตรงนั้น” (C.14)

สิ่งกระตุ้นให้ทำงานเพื่อสังคม

การก้าวผ่านความพิการของตนเอง ความรู้ความเข้าใจในสิทธิ ความตระหนักในสิทธิ การเรียกร้องโอกาสที่เท่าเทียมและเป็นธรรม เมื่อคนพิการเข้มแข็งไปได้เติบโตผ่านปัจจัยเหล่านี้ และมองกลับไปเพื่อเพื่อนคนพิการที่ยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและโอกาสเหมือนอย่างพวกเขาได้ บทบาทของผู้นำคนพิการจึงเกิดขึ้นในฐานะผู้ให้ความรู้ ผู้กระตุ้น และผู้พิทักษ์สิทธิคนพิการ

“เมื่อผมได้รถเข็น ไปไหนมาไหนสะดวก เห็นเพื่อนที่ลำบากกว่าเราเยอะ ผมอยากอาสาช่วยตรงนี้” (C.3)

“สร้างจิตสำนึกในหน้าที่ ความรับผิดชอบ มองว่าตนเองสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่คนอื่นและสังคม” (C.4)

“เห็นคนพิการในต่างประเทศทำงานที่ลำบากกว่าเรา เมื่อเราทำงานเพื่อผู้อื่นบ่อย ๆ จึงได้รู้ว่าการทำงานเพื่อคนอื่นนั้นเป็นความสุขที่แท้จริง” (C.9)

“เมื่อทำงานรู้สึกตนเองมีค่ามากขึ้น อยู่ข้างนอกเราได้รับการยอมรับนับถือ” (C.10)

5.2 การรวมกลุ่มเพื่อให้มีพลังมากขึ้น

การรวมกลุ่มกันของคนพิการที่มีความพิการลักษณะคล้ายกัน ประสบปัญหาเหมือนกัน มีจุดมุ่งหมายที่คล้ายกัน หรือ อยู่ในพื้นที่เดียวกัน เพื่อทำให้เกิดพลังในการเนนกิจกรรมและการเรียกร้อง

“กลุ่มชมรมผู้พิการ เพื่อกดดันผู้นำ” (C.1)

“การดึงภาคส่วนอื่นเข้ามามีส่วนร่วม การระดมมวลชน การอธิบาย ทำความเข้าใจ ทำความเข้าใจ ชักชวน ทุกคนต้องร่วมมือกัน ต้องเคลื่อนไปด้วยกัน” (C.4)

5.3 การใช้สื่อสาธารณะ

การใช้สื่อสาธารณะเข้ามาช่วยในการสร้างการรับรู้และตระหนักในสิทธิและโอกาสของคนพิการได้ในวงกว้าง กลุ่มเป้าหมายจะพยายามใช้สื่อที่หลากหลายรูปแบบ ดังนี้

“สร้างแรงบันดาลใจในการเรียกร้อง การพูด การเขียน การฟ้องโดยการใช้สื่อสาธารณะ” (C.4)

“กระตุ้นให้สังคมเกิดความรู้ ความเข้าใจผ่านสื่อ เช่น ใช้นายกฯ เป็นตัวช่วย เพื่อให้รู้ก่อนว่าต้องการอะไร รู้มีพื้นฐานว่ามากน้อยแค่ไหน และให้การช่วยเหลือต่อไป” (C.8)

5.4 การฟ้องร้อง: ผลักให้เปลี่ยนแปลง

การดำเนินการตำหนิกระบวนการยุติธรรมเป็นวิธีการเคลื่อนไหวและเรียกร้องในขั้นรุนแรงเพื่อต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม กิจกรรมสำคัญที่เป็นประสบการณ์ คือ ตัวอย่างกรณีศึกษา 3 กรณีที่เคลื่อนไหว ดังนี้

“เป็นไปตามสถานการณ์และโอกาส เช่น เราฟ้องร้อง BTS เราให้สื่อรับรู้” (C.4)

“เมืองไทยถ้าเงียบไม่มีใครรู้ต้องโวยวายต้องต้องกระตุ้นมีคนเปรียบว่าประเทศไทยเหมือนเลี้ยงเด็กทารก เด็กร้องง้อแม่ก็มาดู ถ้าคนไม่โวยวายก็อยู่ในสภาพเดิม ไม่รู้เลยจะไปร้องกับใคร” (C.5)

“เถียง ทะเลาะ มั่นมันส์ดี คือ เราก็ต้องดูในระดับโลกว่า ประเทศที่เขาเจริญเขาทำในระดับไหน เรานั้นล้าหลัง” (C.9)

5.5 ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ

การให้ความรู้และความเข้าใจกับความพิการอย่างถูกต้องเป็นวิธีการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน และต่อยอดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น เช่น การอบรม การสัมมนา การประชุมวิชาการ

“เข้าไปเสริมพลังคนพิการให้เขาตระหนักโดยผ่านกระบวนการฝึกอบรม กระบวนการให้ความรู้” (C.4)

“พยายามเผยแพร่ อบรมเป็นผู้บรรยายตามสถานศึกษา องค์กรต่าง ๆ ที่มีความ สนใจเรื่องสิทธิคนพิการ การถูกเลือกปฏิบัติ” (C.6)

“การให้ความรู้ เช่น การประชุม สัมมนา เพื่อทำความเข้าใจและเคลือบยย้าย ความคิดต่าง ๆ เชิญบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่นนักสังคมสงเคราะห์ นักการเมือง” (C.9)

5.6 งานที่ต้องปิดทองหลังพระ

เนื่องจากงานด้านสิทธิคนพิการยังไม่เป็นที่แพร่หลายและคนที่อุทิศตนทำงาน ด้านนี้ยังไม่ค่อยได้แสดงตนให้สังคมได้รับรู้ เพราะงานด้านสิทธิต้องใช้ความพยายาม การติดตาม ที่กินระยะเวลานานทั้งยังต้องมีจิตอาสาเข้ามาทำงานด้วยใจจริงไม่คำนึงถึงค่าตอบแทน

“ป่าตั้งใจว่าจะทำเพื่อบุญกุศลทำด้วยจิตอาสาขอสงวนที่มีส่วนร่วม ก่อนที่จะ พิกการป่าก็เป็น อ.ส.ม. แต่ไม่รับเงินเดือน” (C.2)

“ทำงานตรงนี้ จิตใจเราสบาย ไม่เสียเปล่าได้เจอเพื่อน ไปในจังหวัดโน่นนี่ ทั้งที่ เรายังพิการไม่น่าจะออกไปได้” (C.3)

“หากคนทำเรื่องแบบนี้ได้ยาก คนที่สนใจเอาจริงเอาจังในเรื่องนี้มีน้อย ทำแล้ว หาย ๆ ไป” (C.4)

“ทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทน เสี่ยงต่อการถูกฟ้องหมิ่นประมาท เรียกร้องแต่ ไม่ประสบความสำเร็จ แต่ดีกว่าไม่มีคนลุกขึ้นมาขอร้อง ลุกขึ้นมาทำ” (C.6)

“พี่อยากจะทำแทนบุญคุณแผ่นดินล่ะ เราไม่มีเงิน แต่เรามีสมอง มีแรง ตนเอง ที่ ได้ช่วยเขาแล้วมีความสุขเป็นสุขทางใจ” (C.7)

“งานสิทธิจับต้องไม่ได้เป็นงานรูปธรรม ทำงานต้องเหนื่อย ถ้าประสบความสำเร็จทุกคนได้ประโยชน์หมดเป็นภาพใหญ่” (C.13)

6. ความคาดหวังด้านสิทธิและโอกาสของคนพิการในอนาคต

จากการศึกษาครั้งนี้กลุ่มเป้าหมายได้ให้ข้อสังเกตและความคาดหวังด้านสิทธิและ โอกาสทางสังคมของคนพิการในอนาคต ดังนี้

6.1 การมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม

การมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเทียมจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการสร้างโอกาสที่ แท้จริงให้กับคนพิการ เพราะ สังคมที่มองเห็นและให้ความสำคัญกับความหลากหลายของคนใน

สังคม ย่อมนำไปสู่การเข้าใจในความต้องการของผู้ที่มีข้อจำกัดและจัดการให้ทุกคนได้เข้าถึง และมีส่วนร่วมในสังคมอย่างแท้จริง

“สังคมทุกภาคส่วนต้อง ให้ความเท่าเทียม เปิดโอกาสให้กับคนพิการได้ แสดงออกในความสามารถ อย่างมองข้ามคนพิการว่าหมดความสามารถ” (C.2)

“สังคมที่มีความเข้าใจและความตระหนักในความต้องการของคนพิการมากขึ้น เปลี่ยนความสนใจและความตื่นตัวให้เป็นความทำให้เกิดนโยบาย ความรู้ความเข้าใจในการช่วยเหลือ มีศักดิ์ศรีในการเป็นผู้รับ สิทธิที่เขาควรได้รับเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีระบบสวัสดิการ พร้อมกับสร้างให้คนพิการเข้มแข็งและรับผิดชอบตนเอง” (C.4)

“คนทั่วไปไปยอมรับคนพิการให้มากกว่านี้ ให้คนพิการเข้าไปอยู่ในสังคม ปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อคนพิการ ต้องเริ่มจากคนพิการเอง ต้องรู้สึกเป็นผู้ให้ ไม่ใช่รอรับโอกาสจากคนอื่นเพียงฝ่ายเดียว กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นอยากให้ตระหนักด้วยว่าถ้าคุณพิการแบบเขา แล้วคุณจะทำได้เท่าเค้าหรือไม่” (C8)

“อยากเห็นสังคมทำอะไรแล้วนี่ถึงคนพิการ คนพิการมีชีวิตที่เท่าเทียมกับคนอื่น เปิดโอกาสให้คนพิการออกสู่สังคม ยอมรับและรับรู้ว่าคนพิการเป็นส่วนหนึ่งต้องออกมาใช้ชีวิตร่วมด้วย” (C.15)

6.1.1 ส่วนร่วมด้านกฎหมายและนโยบายการสร้างโอกาสอย่างยั่งยืน

การมีส่วนร่วมในการออกนโยบายทำให้การผลักดันนโยบาย หรือข้อเสนอที่เป็นประโยชน์แก่คนพิการนั้นเกิดจากคนพิการเองที่เป็นผู้ประสบปัญหาและเข้าใจปัญหานั้น ๆ ด้วยตนเอง นอกจากบทบาทที่คนพิการต้องเข้าไปร่วมในกระบวนการจัดทำนโยบาย การมีสิทธิมีเสียงในการทางเมือง เช่น เป็นส่วนหนึ่งของคณะรัฐมนตรี มีตำแหน่งและหน้าที่ในหน่วยงานที่สามารถผลักดันหรือกระตุ้นการออกกฎหมาย

“คนพิการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐมากขึ้น อยากให้คนพิการเข้าไปเป็นนักการเมือง เพื่อที่จะให้รัฐบาลมองเห็นภาพของคนพิการมากขึ้น ในอนาคตอยากเห็นคนพิการตระหนักในสิทธิของตนเองและของคนอื่น อยากเห็นคนพิการทำอะไรกับสังคมมากขึ้นในฐานะพลเมือง” (C.12)

“อยากให้คนพิการเข้าไปมีส่วนร่วม คนพิการเป็นคนที่เข้าใจปัญหามากที่สุด ทุกเรื่องของคนพิการ ควรมีคนพิการเข้าไปร่วมด้วย เป็นสิทธิเป็นเสียงของคนพิการจริง ๆ ไม่ใช่เพียงนักวิชาการ” (C.13)

6.1.2 นโยบายระดับท้องถิ่น

การสร้างนโยบายหรือแผนงานเกี่ยวกับคนพิการระดับท้องถิ่น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของคนพิการในชนกลาง และมีแผนงานและโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการและทรัพยากรในท้องถิ่น

“การกระจายอำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถออกข้อบัญญัติได้ประเด็นสิทธิและสวัสดิการคนพิการใหม่ ๆ” (C.4)

“ต้องช่วยกันผลักดันให้มีแผนคนพิการในท้องถิ่น เช่น ผลักดันให้มีแผนประจำจังหวัด แผนของอบต. เพื่อกระจายงบประมาณเข้าสู่คนพิการอย่างแท้จริง ” (C.5)

“แผนหรือกฎหมายระดับท้องถิ่นที่เอื้อและสอดคล้องกับ พ.ร.บ. คุณภาพชีวิตคนพิการ ทำให้ผู้นำในระดับท้องถิ่นมองเห็นปัญหาคนพิการ” (C.15)

6.1.3 ไม่ได้มองเห็นและเอื้อประโยชน์แค่คนพิการ

Universal Desire หรือการออกแบบด้วยแนวคิดสากล (พงษ์เทพ สันติกุล, 2552, น. 13) ระบบในสนับสนุนทางสิ่งแวดล้อมที่เป็นส่วนร่วม เช่น ถนน ลิฟต์ ห้องน้ำ ระบบขนส่งมวลชน ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนพิการ จำเป็นสำหรับออกแบบและสร้างโดยคำนึงถึงการใช้ร่วมกันของคนในสังคม (Universal) โดยไม่มีอุปสรรคใดมาขัดขวางการเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรทางสังคมของทุกคนในสังคม การออกแบบสากลนี้จะสะท้อนให้เห็นมุมมองของสังคมที่มีต่อคนพิการ ว่า คนพิการเป็นส่วนหนึ่งมีสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกับคนทั่วไป และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นธรรม

“การออกแบบที่ทุกคนเข้าถึง โดยไม่ได้คำนึงว่า ผู้ใช้งานต้องเป็นคนพิการ แต่คนส่วนใหญ่ในสังคมสามารถใช้งานได้” (C.13)

6.2 ก้าวต่อไปของงานสวัสดิการสังคมเพื่อคนพิการ

การทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ด้านคนพิการมีวิวัฒนาการจากการสงเคราะห์แบบการให้เปล่า ซึ่งทำให้คนพิการเป็นผู้รับเพียงอย่างเดียว ต่อมาจึงเกิดแนวคิดการฟื้นฟูเพื่อให้คนพิการกลับเข้าสู่สังคมได้โดยมีศักยภาพที่ดีขึ้น ไม่นอนจมกับความพิการและรอรับเพียงอย่างเดียว แต่การให้การฟื้นฟูยังคงยึดหลักของผู้ให้บริการ ซึ่งทำให้คนพิการถูกกลืนสิทธิ เกิดการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียม ในปัจจุบันการทำงานด้านสวัสดิการสังคมจึงได้เกิดแนวคิดรูปแบบสังคมซึ่งจะให้ความสำคัญและเคารพความคิดของคนพิการ พยายามทำความเข้าใจและธรรมชาติของความพิการ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาได้มีข้อเสนอในการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

6.2.1 การสร้างระบบสวัสดิการแก่คนพิการ

คนพิการสามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจทั้งจากการทำงานนอกระบบ และในระบบสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยความสามารถของตนเอง มีอาชีพและรายได้ มีสวัสดิการ จากการทำงานทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

“ทำอย่างไรให้เขามีรายได้ เช่น การประกันรายได้แก่คนพิการ” (C.4)

“อยากให้จัดสวัสดิการแก่ อสม.บ้าง ครอบครัวของคนพิการออกไปทำงาน ไม่ต้องหยุดเพื่อออกมาดูแลคนพิการ เงินที่ครอบครัวได้จากการทำกินก็เป็นเงินค่าตอบแทนให้อสม. เป็นการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมไปด้วยกัน” (C.5)

6.2.2 จัดการองค์ความรู้ด้านสิทธิคนพิการ

ในปัจจุบันองค์ความรู้ด้านคนพิการมีมากขึ้นและหลากหลายจำเป็นต้องนำเอาความรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานด้านคนพิการมารวบรวมและจัดการเป็นองค์ความรู้เพื่อให้สะดวกเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานขององค์กรคนพิการและพัฒนาความรู้ด้านสิทธิคนพิการต่อไป

“กลไกในการพิทักษ์สิทธิคนพิการ ต้องศึกษาทำความเข้าใจและสร้างเป็นองค์ความรู้เพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรคนพิการใช้เครื่องมือเหล่านี้ได้อย่างเป็นประโยชน์” (C.15)

“การทำงานด้านคนพิการยังมีอีกเยอะ งานตรงนี้มีเทคนิคเยอะ มีลูกเล่นอย่างอื่นมากมาย ทำงานกับคนพิการ ต้องทำ knowledge management” (C.14)

6.2.3 การพัฒนาแบบสิทธิมนุษยชนเพื่อก้าวพ้นเวทนานิยม

การพัฒนาแบบสิทธิมนุษยชนเป็นหนึ่งในแนวคิดรูปแบบทางสังคม (Social Model) (พงษ์เทพ สันติกุล, 2552, น. 10-11) ที่มีแนวทางเพื่อสร้างความเข้าใจ และอธิบายคนพิการจากความเป็นจริง จากการศึกษาความต้องการ และอุปสรรคที่คนพิการต้องพบเจอ

“สังคมยังติดกับการกุศล คนพิการต้องให้การสงเคราะห์ คนพิการด้อยโอกาส เยี่ยมบ้าน แค่นี้ของมาให้แล้วกลับ (C.14)

แนวคิดแบบช่วยเหลือแบบเวทนาสงสาร ช่วยเหลือเพื่อให้ได้บุญ ช่วยแล้วเป็นยังไงต่อ คนก็ไม่ได้สนใจ (C.15)

6.2.4 การทำงานเชิงรุก

การดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมแบบเดิมนั้นทำให้เกิดปัญหาในหลายด้าน เช่น การเข้าไม่ถึงบริการ เนื่องจากไม่ทราบถึงข้อมูล อยู่ในพื้นที่ห่างไกล คนพิการเองไม่ได้เข้า

ไปมีส่วนร่วมในโครงการที่เกี่ยวข้องและมีประโยชน์แก่คนพิการเอง เช่น คนพิการที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล มีข้อจำกัดในการเดินทาง คนพิการรุนแรง คนพิการที่ครอบครัวมีข้อจำกัดในการดูแล การให้บริการและทำงานกับคนพิการจึงควรใช้การดำเนินงานเชิงรุก เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสิทธิของคนพิการที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิ

“ทุกวันนี้เป็นเชิงตั้งรับให้คนพิการเข้ามาหา จะตั้งรับได้ถ้าสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีพร้อม คุณจะต้องทำเชิงรุกจะต้องลงพื้นที่เพื่อให้รู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ” (C.8)

จากผลการศึกษาที่ได้สรุปเป็นแผนผังการสร้างความตระในสิทธิและโอกาสของคนพิการได้ ดังนี้

